

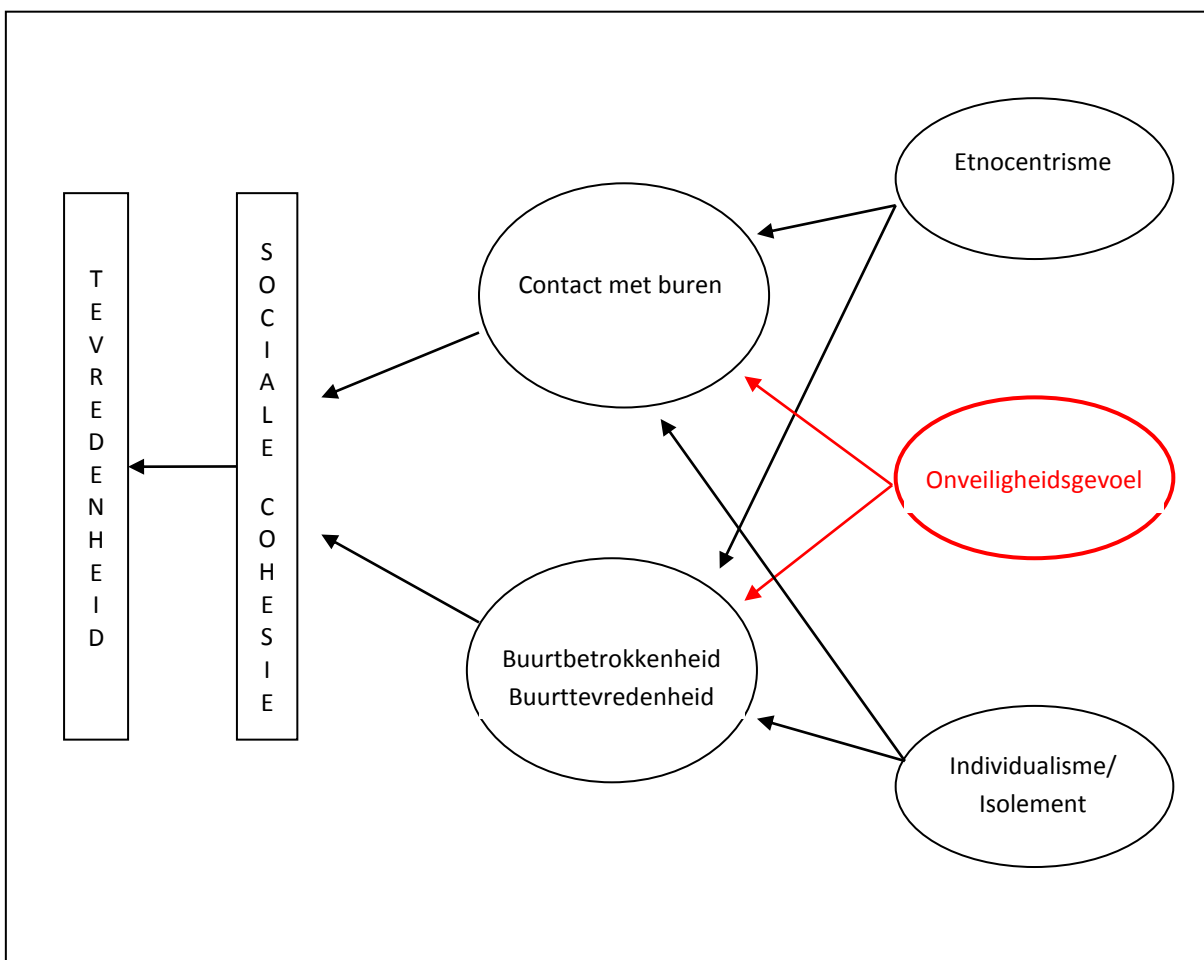
Cahier 2: Omgaan met onveiligheidsgevoelens in Deurne

1. Inleiding

Het onderzoek FOD start vanuit de bekommernis van het Deurnse districtsbestuur over de (on)tevredenheidsgraad van de Deurnse bevolking. Op basis van diverse signalen bestaat immers het vermoeden dat de ontevredenheid in het district Deurne relatief groot is. Daarom is het logisch dat werd gekozen voor de variabele 'tevredenheid' als ultieme afhankelijke variabele. Dit wil zeggen dat we in dit onderzoek op zoek gaan naar factoren, zowel op individueel niveau als op niveau van de Deurnse buurten, die de mate van (on)tevredenheid van de Deurnse burger positief en/of negatief beïnvloeden.

In onderstaande figuur 1 geven we de structuur van het onderzoek weer.

Figuur 1: Structuur

Om de tevredenheid in Deurne te meten, maken we gebruik van het concept sociale cohesie. Putnam (2000) argumenteert immers dat de mate waarin een buurt al dan niet over een sterke sociale

cohesie beschikt, een grote rol speelt de (on)tevredenheid van de burger in die buurt. Wat verstaan we onder sociale cohesie? Sociale cohesie is immers een sociologisch containerbegrip geworden dat opduikt in de meest uiteenlopende maatschappelijke en wetenschappelijke discussies over het wonen en leven in de stad. Eenvoudig gesteld, verwijst het concept sociale cohesie naar de mate van sociale samenhang in de samenleving, naar de mate waarin mensen zich betrokken voelen bij de maatschappelijke organisatie en de samenleving in haar geheel.

Schuyt (1997) definieert sociale cohesie als *“de bindingskracht van een sociaal systeem (een gezin, een groep, een organisatie, ..., een samenleving als geheel)”* waarbij hij duidelijk een ruime interpretatie geeft aan een sociaal systeem. Dit biedt een voordeel voor het FOD onderzoek omdat volgens deze definitie een buurt ook een sociaal systeem is. Sociale cohesie op buurtniveau is dan de cohesie tussen de buurtbewoners, die bevorderd wordt door drie componenten. Ten eerste door een structurele component die het voor de buurtbewoners mogelijk maakt om in contact met elkaar te treden en om (eventueel) tot samenwerkingsverbanden over te gaan (vb. een uitgebreid verenigingsleven). Ten tweede door een normatieve component waarbij de buurtbewoners het eens zijn over *enkele* basisnormen en waarden. Zo kan men in de hedendaagse etnische en culturele diverse samenleving immers niet meer verwachten dat men een consensus bereikt over alle normen en waarden. Diversiteit in morele opvattingen zijn immers een belangrijk kenmerk van onze samenleving (Hooghe 2006). Ten derde door een vorm van buurtbetrokkenheid waarbij de buurtbewoners zich verbonden en betrokken voelen met de buurt(bewoners) en het belang van de buurt als doel voorop stellen.

In de onderzoeksliteratuur bestaat er een uitgebreide discussie over de indicatoren waarmee men sociale cohesie kan meten. Men is het er niettemin over eens dat er nood is aan zowel gedragsindicatoren als aan houdingsindicatoren om een adequaat beeld te krijgen van de sociale cohesie in een samenleving. Bij het onderzoeken van sociale cohesie moet je als onderzoeker kijken naar zowel de percepties van de bewoners als naar hun feitelijke gedrag. In dit tevredenheidsonderzoek kiezen we voor de variabelen ‘contact met burens’ en ‘buurtbetrokkenheid’ als respectievelijk gedrags- en houdingsindicator voor sociale cohesie.

In de literatuur onderscheidt men enkele voedingsbodems van (on)tevredenheid (Huyse 1997; Thijssen 1999; Elchardus & Smits 2002). De redenering hierachter luidt dat de mate waarin deze voedingsbodems aanwezig zijn bij de bevolking een effect zal hebben op de (on)tevredenheid van de bevolking. De voedingsbodems waarop we ons, binnen het onderzoek FOD, concentreren zijn ethnocentrisme, subjectief onveiligheidsgevoel, en *sense of place*.

Het is de bedoeling van de tweede fase van FOD om in drie *cahiers* dieper in te gaan op elk van de bovenstaande voedingsbodems. In het eerste cahier hebben we uitgebreid stilgestaan bij de etnocentrische gevoelens van de Deurnenaars. In dit tweede van vier *cahiers* gaan we dieper in op onveiligheidsgevoelens bij de Deurnenaars. Het derde *cahier* zal isolement en *sense of place* behandelen, waarna we in het vierde en laatste *cahier* dan in staat zijn om de bekomen resultaten samen te voegen om zo te komen tot een volledig beeld van ontevredenheid.

2. Theoretisch referentiekader onveiligheidsgevoelens

In het publieke en politieke discours associeert men vaak onveiligheidsgevoelens met criminaliteit en slachtofferschap, wat resulteert in zeer veel aandacht voor de relatie tussen criminaliteit, slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens. Deze associatie van de drie variabelen volgt uit Angelsaksische criminologische en sociologische studies naar onveiligheidsgevoelens. Het is immers zo dat er in het Engels geen equivalente uitdrukking bestaat voor het Nederlandse 'onveiligheidsgevoel', waardoor men in de Angelsaksische studies het concept '*fear of crime*' gaat gebruiken om onveiligheidsgevoelens te meten. Het gebruik van deze laatste term conditioneert echter het onderzoek naar onveiligheidsgevoelens omdat het een direct verband legt met misdaad en slachtofferschap. De aanhangers van deze Angelsaksische benadering (o.a. Ferraro en LaGrange 1987; Ferraro 1995) stellen dan ook dat men in de meetinstrumenten van onveiligheidsgevoelens specifiek moet verwijzen naar criminaliteit en/of slachtofferschap aangezien onveiligheidsgevoelens specifiek gaan over de angst voor misdaad, en dit eventueel ten gevolge van eerder slachtofferschap.

Aanvankelijk concentreerde men zich in de '*Fear of Crime* traditie' enkel op het verband tussen misdaadcijfers en onveiligheidsgevoelens (gemeten als *fear of crime*). Verdere onderzoeken toonden echter aan dat de mate van angst niet overeenstemt met de misdaadcijfers: het effect van criminaliteitscijfers op onveiligheidsgevoelens is zeer beperkt. Er is niet per definitie veel criminaliteit in buurten waar er sterke onveiligheidsgevoelens zijn bij de buurtbewoners, en vice versa (Hale 1996). Ook vond men dat de angstgevoelens bij ouderen en vrouwen omgekeerd gerelateerd zijn aan hun kans op slachtofferschap. Ouderen en vrouwen voelen zich vaker onveilig terwijl ze statistisch minder kans hebben om slachtoffer te worden van een misdaad. Dit noemt men in de onderzoeksliteratuur de *paradox of fear*. Covington en Taylor (1991) besluiten door te stellen dat het net de mensen zijn die een klein risico lopen die zich het meest bedreigd voelen door criminaliteit en slachtofferschap.

In de volgende paragrafen gaan we dieper in op de theoretische verklaringsmodellen voor onveiligheidsgevoelens, waarbij de nadruk ligt op een rationalistisch verklaringsmodel dat naar onze mening de kern van de Deurnse onveiligheidsgevoelens verklaart. Dit model breiden we vervolgens enigszins uit met enkele symbolische inzichten in onveiligheidsgevoelens. Daar waar Elchardus, De Groof en Smits (2003) in hun literatuurstudie het rationalistische en symbolische verklaringsmodel tegen elkaar afzetten, beschouwen we in het onderzoek FOD beide verklaringsmodellen als complementair. We onderscheiden in dit onderzoek verschillende oorzaken voor

onveiligheidsgevoelens, maar houden toch ook nadrukkelijk rekening met het effect van criminaliteit en slachtofferschap. We zijn er immers van overtuigd dat criminaliteit en slachtofferschap de kern van onveiligheidsgevoelens uitmaken, waarbij we voor het 'residu' op zoek gaan naar andere verklarende variabelen.

2.1. Een geïntegreerd verklaringsmodel

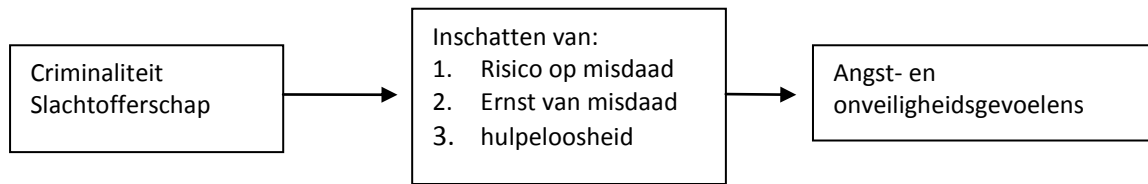
2.1.1. Rationalistisch verklaringsmodel

Een rationalistisch verklaringsmodel veronderstelt, zoals de naam doet vermoeden, dat mensen rationeel zijn in het inschatten en ervaren van hun angsten. De angsten, en de daaruit volgende onveiligheidsgevoelens zijn het gevolg van een rationele inschatting van drie componenten: ten eerste de kans op slachtofferschap, ten tweede de waarschijnlijke ernst van de gevolgen van het slachtofferschap en ten derde de mate waarin men hulpeloos staat ten opzichte van de risico's. De wijze waarop een persoon deze drie componenten inschat, bepaalt of hij angst- en onveiligheidsgevoelens zal ervaren (Killias en Clerici 2000).

Dit verklaringsmodel sluit nauw aan bij de '*Fear of crime*' onderzoekstraditie, waarin men de criminaliteitsgraad van een buurt/samenleving en het eventuele slachtofferschap van de burger als de twee ultieme oorzaken van onveiligheidsgevoelens beschouwt (Hale 1996). De redenering luidt dan dat criminaliteit en/of slachtofferschap een sterke invloed uitoefenen op de rationele inschatting die mensen maken van de drie bovengenoemde componenten. Het is immers aannemelijk dat een burger die geconfronteerd wordt met veel criminaliteit in zijn buurt of die eerder slachtoffer is geweest van een crimineel feit, zijn kans op slachtofferschap groter zal inschatten en zich ook hulpelozer zal voelen ten aanzien van een aanval. Dit alles leidt dan tot sterkere angst- en onveiligheidsgevoelens. Ook indirect slachtofferschap, d.i. iemand uit de directe omgeving die slachtoffer is geweest, speelt een grote rol in het verklaren van onveiligheidsgevoelens.

In onderstaande figuur 2 geven we de relatie weer tussen de oorzaken, componenten en onveiligheidsgevoelens. Criminaliteit en slachtofferschap hebben een invloed op de inschatting die men maakt van de drie componenten, die dan op zijn beurt een invloed uitoefent op eventuele onveiligheidsgevoelens.

Figuur 2

2.1.2. Aanvulling van het rationalistische verklaringsmodel

Het rationalistische perspectief beschouwt onveiligheidsgevoelens uitsluitend als een direct gevolg van criminaliteit en eventueel slachtofferschap, waardoor er wel een sterk verband moet zijn tussen deze variabelen. Het probleem is echter dat eerdere onderzoeksresultaten op dit punt niet eenduidig zijn. Als men een verband vindt tussen onveiligheidsgevoelens enerzijds en criminaliteit en slachtofferschap anderzijds, dan is dit vaak zwak tot zeer zwak (o.a. Hale 1996; Gayne en Seyfrit 2001; Crank, Giacomazzi en Heck 2003). Maar sommige auteurs (o.a. Zani, Cicognani en Albanesi 2001; Ferguson en Mindel 2007) vinden dan weer sterke effecten van vroeger slachtofferschap op onveiligheidsgevoelens.

Deze tegenstrijdige onderzoeksresultaten zijn volgens de aanhangers van dit verklaringsmodel te wijten aan verschillen in de operationalisering van onveiligheidsgevoelens en criminaliteit (Rountree 1998). Men argumenteert dat als men onveiligheidsgevoelens uniform operationaliseert als de specifieke angst voor specifieke criminele feiten, het verband tussen slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens sterker zou zijn. Ook zou men de minder zichtbare vormen van criminaliteit in kaart moeten brengen (intimidatie, etc.). Dit is een zeer aanneembare uitleg maar het blijft wel zo dat de aanhangers van een rationalistische benadering slechts twee oorzaken voor onveiligheidsgevoelens onderscheiden, terwijl dit naar ons gevoel niet de enige twee oorzaken zijn. Om die reden nemen we ook enkele symbolische verklaringen in beschouwing, die ons nieuwe en aanvullende inzichten bieden in de oorzaken van onveiligheidsgevoelens.

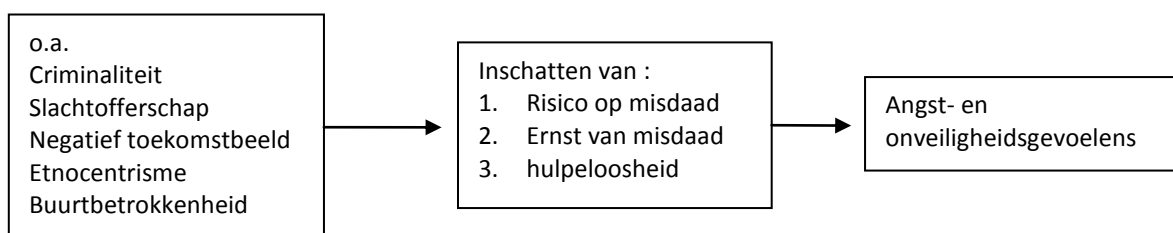
Voor de aanhangers van een symbolische benadering zijn onveiligheidsgevoelens, net zoals in een rationele benadering, het gevolg van drie componenten: een gevoel van bedreiging, kwetsbaarheid en de mate waarin men hulpeloos staat ten opzichte van deze dreiging. Het grote verschil zit echter in de oorzaken van deze gevoelens. De angst- en onveiligheidsgevoelens hebben immers niet per definitie louter criminaliteit of eventueel slachtofferschap als oorzaak.

Onveiligheidsgevoelens kunnen volgens de voorstanders van een symbolische benadering een gevolg zijn van gevoelens van bedreiging, kwetsbaarheid en hulpeloosheid die de mensen ervaren en vervolgens projecteren op criminaliteit (Elchardus, De Groof en Smits 2003; Sparks, Girling en Loader 2001; Gilchrist *et al.* 1999). Om dit te toetsen moet er bijgevolg een sterke samenhang zijn met andere indicatoren van onbehagen. Dit is precies wat Elchardus, De Groof en Smits (2003) vinden want zij registreren een vrij sterke samenhang tussen onveiligheidsgevoelens, negatieve toekomstverwachtingen en gevoelens van cognitieve deprivatie. Er zijn ook auteurs die het ontstaan van onveiligheidsgevoelens kaderen in een steeds sneller veranderende samenleving waardoor mensen gedesoriënteerd en onzeker worden wat dan tot bezorgdheid en angst kan leiden (Pleysier, Vervaeke en Goethals, 2001).

Samenvattend kunnen we stellen, dat we in het onderzoek FOD onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaars noch als louter een directe reactie op criminaliteit en slachtofferschap beschouwen, noch als louter een gevolg van een projectie van gevoelens van kwetsbaarheid, bedreiging en hulpeloosheid op criminaliteit. We stellen dat verklarende variabelen van beide verklaringsmodellen bijdragen tot het vormen van een volledig beeld omtrent de oorzaken en verklaringen van onveiligheidsgevoelens. We zijn er immers van overtuigd dat criminaliteit en slachtofferschap de kern van onveiligheidsgevoelens uitmaken, waarbij we voor het 'residu' op zoek gaan naar andere verklarende variabelen.

Geschematiseerd geeft dit onderstaand resultaat, waarbij we zowel rationalistische als symbolische oorzaken van onveiligheidsgevoelens oplistten die vervolgens een invloed uitoefenen op de inschatting die een persoon maakt van de drie componenten.

Figuur 3

2.2. Verklaringen van onveiligheidsgevoelens

Algemeen verwacht men in de rationalistische onderzoekstraditie dat mensen die fysiek of sociaaleconomisch kwetsbaarder zijn, zich onveiliger zullen voelen. Dit uitgangspunt vormt de basis van de 'kwetsbaarheidstheorie', die we hieronder verder bespreken, waarin men vier 'zwakkere'

groepen in de populatie onderscheidt. Meer bepaald de oudere personen, vrouwen, mensen in een sociaaleconomisch zwakkere positie en etnische minderheden (Hale 1996). De kwetsbaarheidstheorie concentreert zich dus op individuele kenmerken: geslacht, leeftijd, socio-economische status en etniciteit.

Vervolgens bespreken we de sociale desintegratietheorie die hetzelfde rationalistische uitgangspunt heeft, maar dan op buurtniveau. Deze theorie luidt dat buurtbewoners van socio-economisch zwakkere buurten sterkere onveiligheidsgevoelens hebben.

2.2.1. Kwetsbaarheidstheorie

Deze theorie zoekt naar verklaringen voor onveiligheidsgevoelens op individueel niveau. De persoonlijke kwetsbaarheid is immers een belangrijke determinant voor de onzekerheids- en onveiligheidsgevoelens die een persoon ervaart (Beaulieu, Dubé en Cousineau 2007). Killias (1990) argumenteert dat de angst- en onveiligheidsgevoelens worden bepaald door drie componenten, die we reeds hierboven bespraken: het risico dat men loopt op een aanval, de ernst van de fysieke, financiële of emotionele gevolgen van een aanval en de mate van hulpeloosheid dat men ervaart in het geval van een aanval.

Vrouwen

Tallose onderzoeken vinden dat vrouwen zich onveiliger voelen dan mannen (o.a. Ferraro 1995; Gainey en Seyfrit 2001; Kanan en Pruitt 2002), waarbij men vaak in de multivariate analyses geslacht als de meest verklarende variabele vindt (o.a. Kury, Obergfell-Fuchs en Ferdinand 2001). Ook stelt men bij vrouwen een *paradox of fear* vast: hoewel deze groep statistisch minder kans maakt om slachtoffer te worden van een misdaad dan mannen, kampen zij met sterkere onveiligheidsgevoelens (o.a. Schafer, Huebner en Bynum 2006). In de onderzoeksliteratuur onderscheidt men algemeen drie verklaringen voor dit fenomeen, twee rationalistische en één symbolische.

De eerste rationalistische verklaring luidt dat vrouwen zich eerder onveilig zullen voelen omwille van hun minder grote fysieke kracht waardoor zij de risico's en gevolgen van een misdaad ernstiger inschatten en zich ook hulpelozer voelen ten aanzien van zo'n aanval in vergelijking met mannen (Hale 1996; Pleysier, Vervaeke en Goethals 2001; Adams en Serpe 2000). Een eerder symbolische verklaring kan een aanvulling bieden voor deze rationalistische verklaring. Met name, een culturele benadering waarbij men de nadruk legt op de traditionele beeldvorming en genderrollen die nog steeds actueel zijn. Deze zorgen er immers voor dat men vrouwen als kwetsbaarder percipieert, wat er toe leidt dat vrouwen zich onveiliger zullen voelen omwille van hun geïnternaliseerde en

gepercipieerde grotere kwetsbaarheid (Hollander 2001). Ook wijst onderzoek uit dat vrouwen die zich fysiek in staat achten om een aanval te weerstaan, zich ook minder angstig en onveilig voelen (Hale 1996), wat verdere verklaringskracht biedt aan deze verklaring. May, Vartanian en Virgo (2002) stellen ook dat ouders hun kinderen angstgevoelens aanleren door ze te leren bepaalde situaties te ontwijken, waarbij Warr en Ellison (2000) een genereffect opmerken: ouders vertonen meer angstgevoelens voor hun dochters dan voor hun zonen (Warr en Ellison 2000).

De tweede verklaring, eveneens rationalistisch, luidt dat het gebruik van de misdaadstatistieken een onvolledig beeld geeft omdat deze enkel rekening houden met de feitelijke misdaden. Vrouwen worden echter ook geconfronteerd met zogenaamde mannelijke *incivilities* zoals het nafluiten, achtervolgen en betasten van vrouwen die vaak niet worden gerapporteerd in de officiële misdaadstatistieken. Deze *incivilities* blijken echter niet zonder gevolg te zijn. Uit het onderzoek van Scott (2003) blijkt zelfs dat deze ervaren *incivilities* de meest verklarende variabele is van angst en de daaruit voortvloeiende onveiligheidsgevoelens. Ook Kelly (1996 in Elchardus, De Groof en Smits 2003) stelt dat *“Most women recall an awareness of being watched or possibly followed. It is these perceptions and realities that result in women feeling that they have to be constantly aware of their environment, watching and checking the behaviour of men they may encounter...”* wat tot angst- en onveiligheidsgevoelens leidt. Ook de angst voor seksuele agressie blijkt hierbij een zeer grote rol te spelen. Zo blijkt dat de *‘fear of rape’* een groot deel van de *‘fear of crime’* van vrouwen verklaart en dit in alle leeftijdscategorieën (Tulloch 2000; Ferraro 1996 en May 2001).

Ouderen

Ook bij de oudere mensen stelt men een *paradox of fear* vast (o.a. Pain 2001 en Elchardus en Smits 2003). Zij voelen zich meer onveilig maar zijn de facto minder slachtoffer.

Een eerste rationalistische verklaring luidt dat, net zoals bij de *paradox of fear* bij vrouwen, oudere mensen zich meer onveilig voelen omwille van hun grotere fysieke kwetsbaarheid en de zwaardere fysieke en emotionele gevolgen van een slachtofferschap (Tulloch 2000; Kury, Obergfell-Fuchs en Ferdinand 2001). De ouderen zijn echter niet enkel op fysiek vlak kwetsbaarder, ook op sociaal vlak zijn ze kwetsbaar door de kleinere persoonlijke netwerken en de grotere kans op isolement. Wel valt op dat ouderen die in grotere welvaart leven zich minder onveilig voelen (Pantazis 2000).

Een meer culturele benadering vult deze rationalistische verklaring aan door te stellen dat ouderen, net zoals vrouwen, cultureel worden gepercipieerd als fragiel en weerloos. Er bestaat een negatieve stereotypering waarbij men ouderen associeert met fysieke en cognitieve achteruitgang,

vereenzaming en passiviteit en deze stereotypering wordt dan door de ouderen geïnternaliseerd (Elchardus, De Groof en Smits 2003). Dit leidt er dan toe dat ouderen zich ook als fysiek en sociaal zwakker gaan beschouwen, wat zich reflecteert in sterkere onveiligheidsgevoelens.

Ook de maatschappelijke veranderingen spelen een belangrijke rol in het verklaren van onveiligheidsgevoelens aangezien ouderen de oorzaken van de stijging van criminaliteit vaak leggen bij negatieve maatschappelijke veranderingen, zoals werkloosheid, drugs en sociale ontwrichting (Elchardus, De Groof en Smits 2003). Onveiligheidsgevoelens kaderen volgens Tulloch (2000) in een bredere context van gevoelens ten aanzien van een samenleving waarop de ouderen geen grip meer hebben.

Dit laatste sluit in zekere zin aan bij de veranderingstheorie die we hanteerden in ons eerste *cahier* over ethnocentrisme. Hierin argumenteerden we dat mensen die reeds gedurende lange tijd in een buurt wonen behoudsgezinder zijn en het dus vaker moeilijker hebben met veranderingen in de buurt. Een wijziging van de bevolkingssamenstelling leidt dan in dit geval tot ethnocentrisme. Mogelijk heeft het aantal jaren dat men in een buurt woonachtig is ook een invloed heeft op onveiligheidsgevoelens van de buurtbewoners. Hoe langer men in een buurt woont, hoe sterker de onveiligheidsgevoelens. Als er in een buurt veel verhuisbewegingen zijn en de buurtbewoners bijgevolg niet lang in de buurt blijven wonen, dan is er minder kans dat bewoners duurzame relaties en samenwerkingsverbanden met elkaar zullen smeden. Een wijzigende bevolkingssamenstelling leidt dus tot een zwakkere sociale cohesie in de buurt, met als gevolg dat er weinig sociale controle is op het buurtniveau en dat de buurtbewoners die reeds geruime tijd in de buurt wonen het gevoel ervaren dat hun buurt in sociaal verval is. Dit leidt dan tot een toename van de criminaliteit en onveiligheidsgevoelens.

Maar ook in dit verband zijn de empirische resultaten niet eenduidig. Enkel Amerikaanse onderzoekers lijken een significant effect van verhuisbewegingen op onveiligheidsgevoelens te vinden, maar niet in de verwachte richting. Zo vindt Ferraro (1995) dat naarmate men langer in een buurt woont, men het risico op misdaad lager inschat en dus minder sterke onveiligheidsgevoelens heeft. In onderzoeken in de Nederlandse context van Wittebrood (2000) en Maas-de Waal en Wittebrood (2002) vindt men slechts een zeer beperkt effect van verhuisbewegingen op criminaliteit en zelfs geen effect op onveiligheidsgevoelens.

Socio-economische positie

Uit eerdere onderzoeken blijkt dat kansarmen zich onveiliger voelen, waarvoor men in de onderzoeksliteratuur wederom een rationalistische en symbolische verklaring onderscheidt.

De rationalistische verklaring wijt de sterkere onveiligheidsgevoelens van de socio-economisch zwakkeren aan de hoge sociale en economische kwetsbaarheid van kansarmen (Pantazis 2000). Hierbij kan men verwachten dat indicatoren van een socio-economisch zwakke positie, zoals een lage sociaal-economische status, laag inkomen en lage opleiding, voor sterkere onveiligheidsgevoelens zullen zorgen.

Als men het effect van sociaal-economische positie op onveiligheidsgevoelens verder onderzoekt, blijken de onderzoeksresultaten echter niet eenduidig te zijn en ook, logischerwijze, sterk afhankelijk te zijn van de indicatoren die men hanteert om de sociaal zwakke positie te bepalen. Zo vinden Mesch (2000) en Will en McGrath (1995) beide een positief effect van lage sociaal-economische status op onveiligheidsgevoelens, waarbij Will en McGrath (1995) specifiek vinden dat mensen die onder de armoedegrens zitten zich onveiliger voelen. Elchardus en Smits (2003) vinden daarentegen geen effect van sociaal-economische positie op onveiligheidsgevoelens. Als men het arbeidsstatuut als indicator neemt dan stellen Hajnal *et al.* (2000) vast dat beroepsinactiviteit, bijvoorbeeld bij gepensioneerden en werklozen, leidt tot sterkere onveiligheidsgevoelens. Elchardus en Smits (2003) vinden dan weer geen effect voor werkloosheid.

Andere indicatoren die men hanteert voor de socio-economisch positie te meten, zijn het inkomen en het opleidingsniveau. De resultaten voor het inkomen zijn zeer eenduidig: een hoger inkomen verkleint onveiligheidsgevoelens (o.a. Kanan en Pruitt 2002; Ferdinand 2001 en Adams en Serpe 2000). Ook wat het opleidingsniveau betreft, zijn de onderzoeksresultaten consistent: lager opgeleiden, voelen zich meer onveilig. Elchardus en Smits (2003) bekomen dezelfde resultaten en geven een symbolische verklaring voor dit effect. Zij schrijven het immers toe aan de onzekerheid van de laaggeschoolden in de hedendaagse kenniseconomie en het negatieve toekomstbeeld dat zij hierdoor creëren, wat zich dan vertaalt in een gevoel van algemeen onbehagen en onveiligheidsgevoelens (Pleysier, Vervaeke en Goethals 2001; Elchardus en Smits 2003). Om deze symbolische verklaring te bevestigen, moeten negatieve toekomstverwachtingen gepaard gaan met sterkere onveiligheidsgevoelens, ongeacht de sociaal-economische status. Elchardus en Smits (2003) vinden weldegelijk zulk verband waarbij vooral slechte economische vooruitzichten en een negatief toekomstbeeld, voor sterkere onveiligheidsgevoelens zorgen.

Etniciteit

De vierde zwakke groep die men in de rationalistische 'kwetsbaarheidstheorie' onderscheidt, zijn de etnische minderheden. Men stelt immers vast, weliswaar hoofdzakelijk in de Amerikaanse wetenschappelijke literatuur, dat etnische minderheden zich onveiliger voelen dan de etnische meerderheden. Dit effect blijft overeind als men controleert voor de sociaal-economische positie (o.a. Ross en Yang 2000; Hale 1996; Gainey en Seyfrit 2001), wat betekent dat niet enkel de zwakkere socio-economische positie van de etnische minderheden de sterkere onveiligheidsgevoelens kan verklaren: ook de etniciteit zelf verklaart een deel van de onveiligheidsgevoelens.

Als we dit vertalen naar de Deurnse context, zou dit betekenen dat allochtonen zich onveiliger voelen dan autochtonen. De Deurnse allochtonen zijn immers in elke buurt in de minderheid.

2.2.2. Sociale desintegratietheorie

Naast individuele kenmerken bestaan er ook buurtkenmerken die een invloed uitoefenen op onveiligheidsgevoelens van de buurtbewoners. Shaw en McKay (1942/1969) argumenteren in deze theorie, die nog steeds toonaangevend is voor het onderzoek naar criminaliteit op buurtniveau, dat los van de individuele kenmerken buurtkenmerken een invloed hebben op de sociale cohesie in de buurt en bijgevolg op de criminaliteitscijfers en onveiligheidsgevoelens van de buurtbewoners. Het zijn dus de buurten met een zwakker socio-economisch profiel die gekenmerkt worden door sterker onveiligheidsgevoelens.

Ook besloten we reeds in het eerste *cahier* in verband met ethnocentrisme dat het buurtniveau weldegelijk belangrijk blijft voor een groot deel van de bevolking met het oog op het onderhouden en creëren van sociale relaties en als deel van de sociale identiteit (Cahier: Omgaan met etnische diversiteit in Deurne, blz. 8). Het is echter wel zo dat het meeste onderzoek naar het effect van buurtkenmerken op onveiligheidsgevoelens werkt op geaggregeerd niveau en niet op multilevelniveau. Dit heeft uiteraard gevolgen voor het interpreteren van de resultaten. Als men de buurtkenmerken toetst in een multilevel analyse blijkt er zeer weinig variantie te bestaan op het niveau van de buurten (Elchardus, De Groof en Smits 2003).

Socio-economische staat van de buurt

De eerste buurtvariabele is de socio-economische status van een buurt, waarbij men stelt dat buurten met een lage socio-economische status te kampen hebben met hogere criminaliteitscijfers en sterkere onveiligheidsgevoelens bij de buurtbewoners (o.a. Wittebrood 2000; Chandola 2001).

Buurten met een lage socio-economische status zijn buurten die gekenmerkt worden door onder andere een laag gemiddeld inkomen, een hoog percentage buurtbewoners die onder het nationale gemiddelde inkomen zitten, hoge werkloosheidscijfers, een grote bevolkingsdichtheid en etnische heterogeniteit.

In zulke buurten vermindert de sociale cohesie sterk omdat zij te maken krijgen met enerzijds socio-economische en etnische heterogeniteit en anderzijds een groot verloop van buurtbewoners. Van Wilsem (2003) stelt dat in zulke buurten met lage sociale cohesie de buurtcontacten beperkter zijn en dat het vertrouwen in de andere buurtbewoners laag is, waardoor het moeilijker is om een vorm van sociale controle in de buurt te organiseren. Het gebrek aan sociale controle heeft dan tot gevolg dat de criminaliteit in de buurt zal stijgen.

Door deze vermindering van de sociale cohesie hebben de buurtbewoners eveneens het gevoel dat de sociale wanorde in hun buurt stijgt, wat dan op zijn beurt weer leidt tot bredere gevoelens van onzekerheid en onveiligheid (Ferguson en Mindel 2007).

De socio-economische status van de buurt hangt nauw samen met de *broken windows* theorie (Wilson en Kelling 1982) die de verklaring voor onveiligheidsgevoelens zoekt bij de buurtkenmerken en meer bepaald bij het fysieke uitzicht van de buurt. Zij stellen een verband vast tussen de verloedering van een buurt en de criminaliteit en bijhorende onveiligheidsgevoelens. Verloedering conceptualiseren zij als de mate van de fysieke aanwezigheid van vuil, rotzooi en sluikestort in de buurt. Verloedering en overlast zorgen voor een vermindering van de sociale cohesie en de sociale controle in een buurt, wat het plegen van criminele feiten gemakkelijker maakt. Een stijging van de criminaliteit leidt dan weer tot een verhoging van de onveiligheidsgevoelens bij de buurtbewoners. Tevens creëert de verminderde sociale cohesie en sociale controle bij de buurtbewoners het gevoel dat hun buurt in sociaal en fysiek verval is, waardoor de ontevredenheid en onveiligheidsgevoelens sterk stijgen. Ook uit het onderzoek van Evans en Fletcher (2000) blijkt dat er een verband bestaat tussen enerzijds de fysieke *incivilities* in een buurt zoals graffiti, sluikestort, beschadiging van private en publieke ruimtes en gebroken ruiten en anderzijds de ontevredenheid over de buurt en onveiligheidsgevoelens van de buurtbewoners.

Etnische heterogeniteit

In eerder onderzoek is meermaals aangetoond dat de etnische heterogeniteit de onveiligheidsgevoelens van de buurtbewoners versterkt (o.a. Maas-de Waal en Wittebrood 2002; Quillian en Pager 2001). Er bestaat echter enige onzekerheid over de sterkte van het verband. Zo

vinden Maas-de Waal en Wittebrood (2002) in een Nederlands multilevel onderzoek slechts een beperkt effect van de etnische heterogeniteit op het slachtofferschap en zelfs geen effect op onveiligheidsgevoelens. Hajnal, Pickery en Billiet (2000) vinden dan weer dat het aandeel vreemdelingen in een gemeente wel een positief effect heeft op onveiligheidsgevoelens.

Men onderscheidt in de onderzoeksliteratuur twee verklaringen voor het negatieve effect van etnische heterogeniteit op onveiligheidsgevoelens: een directe en een indirecte. De directe verklaring luidt dat de buurtbewoners in etnisch heterogene buurten vaak niet elkaars gewoonten, normen, motivaties en taal kennen, waardoor men ook niet altijd de gedragingen van andere etnische groepen zal begrijpen en kunnen inschatten. Dit leidt dan op zijn beurt tot onzekerheid en onveiligheidsgevoelens (o.a. Lane en Meeker 2000).

De indirecte verklaring is grotendeels gelijkaardig aan de directe verklaring maar argumenteert dat de onzekerheid over de gedragingen, normen en motivaties van de andere buurtbewoners ook kan leiden tot minder buurtbetrokkenheid en tot minder sociale controle in de buurt. Dit zorgt er dan voor dat de buurtbewoners het gevoel krijgen dat hun buurt sociaal desintegreert, wat bijdraagt tot verdere onzekerheid en onveiligheidsgevoelens (Covington en Taylor 1991).

De vraag stelt zich overigens ook of dit effect gelijkaardig is voor alle bevolkingsgroepen. Zijn onveiligheidsgevoelens van autochtonen en allochtonen even groot in etnisch heterogene buurten? Ook hierover komt men tot verschillende onderzoeksresultaten. Zo komen Liska, Lawrence en Sanchirico (1982) tot de conclusie dat onveiligheidsgevoelens toenemen bij zowel blanke als zwarte bewoners, terwijl Chiricos, Hogan en Gertz (1997) net vinden dat enkel de blanken zich meer onveilig voelen.

Sociale cohesie

Uit heel wat onderzoeken naar de relatie tussen sociale cohesie en onveiligheidsgevoelens blijkt dat er weldegelijk een verband bestaat tussen beide variabelen. Buurten waarin buurtbewoners veel contact hebben met de buren en zich betrokken voelen bij de buurt, worden over het algemeen gekenmerkt door zwakkere onveiligheidsgevoelens (o.a. Adams en Serpe 2000; Elchardus en Smits 2003; Gainey en Seyfrit 2001). In buurten waar er met andere woorden meer sociale cohesie heerst, is het onveiligheidsgevoel van de buurtbewoners minder sterk (o.a. Adams en Serpe 2000; de Hart 2002; Ross en Yang 2000).

Het effect van sociale cohesie op onveiligheidsgevoelens is natuurlijk iets genuanceerder. Sociale cohesie is immers een containerbegrip geworden waardoor er veel indicatoren van sociale cohesie

bestaan. Om die reden voerden Elchardus en Smits (2003) een onderzoek uit naar het effect van allerhande indicatoren van sociale cohesie op onveiligheidsgevoelens in Vlaanderen, waarbij zij gebruik maken van een multivariate regressie. Hieruit bleek dat, bij controle voor andere indicatoren, het lidmaatschap van verenigingen, het helpen van bejaarden en het beschikken over een sterk primair sociaal netwerk geen effect heeft op onveiligheidsgevoelens van de bewoners. De indicatoren buurtbetrokkenheid, verrichten van vrijwilligerswerk, cultuurparticipatie en het contact met de burens blijken daarentegen wel een significant effect te hebben op onveiligheidsgevoelens.

Elchardus, De Groof en Smits (2003) vermoedden echter dat de indicatoren van sociale cohesie (en bijgevolg de sociale cohesie *an sich*) en het onveiligheidsgevoel elkaar wederzijds beïnvloeden. Dit vermoeden zien ze bevestigd als ze verder onderzoek doen naar de indicatoren ‘contact met burens’ en ‘buurtbezorgdheid’ waarbij de auteurs buurtbetrokkenheid omschrijven als *“de mate waarin men begaan is met de buurt en zich samen met andere buurtbewoners actief wil inzetten voor het oplossen van buurtproblemen”*.

Zo komen de auteurs tot de bevinding dat zowel mensen met heel weinig als veel contact met burens, sterkere onveiligheidsgevoelens hebben. Het eerste effect sluit aan bij eerdere bevindingen maar het tweede effect lijkt misschien minder voor de hand liggend. Elchardus, De Groof en Smits (2003) stellen dat het misschien net onveiligheidsgevoelens zijn die leiden tot frequenter contact met de burens, waarbij een gedeeld onveiligheidsgevoel leidt tot een gezamenlijk groepsgevoel. Ook de analyses van de indicator ‘buurtbezorgdheid’ lijkt verdere verklarende kracht te bieden aan deze interpretatie. Zij komen immers tot de bevinding dat naarmate men hoger scoort op buurtbetrokkenheid, met ook sterkere onveiligheidsgevoelens heeft.

Uit deze redenering besluiten Elchardus en Smits (2003) dat sociaal isolement leidt tot onveiligheidsgevoelens, en dat onveiligheidsgevoelens leidt tot sociaal contact. Ze stellen dan ook *“sociale isolatie baart angst en angst brengt samen”*. Dit alles maakt dat de relatie tussen sociale cohesie en onveiligheidsgevoelens bijzonder ingewikkeld is.

2.3. Theoretische overzichtstabel

In tabel 1 geven we een overzicht van de theorieën die we hierboven bespraken. In deze tabel geven we een samenvatting van zowel de mogelijke oorzaken voor onveiligheidsgevoelens, als van de variabelen die we in het onderzoek FOD hanteren om de oorzaken van onveiligheidsgevoelens te onderzoeken.

Zo onderscheiden we voor de *fear of crime/rationalistische benadering* drie individuele kenmerken die een verklaring bieden voor onveiligheidsgevoelens, met name de criminaliteit en vroeger slachtofferschap, de fysieke kwetsbaarheid en de socio-economische kwetsbaarheid. Hier voegen we een symbolische aanvulling aan toe, met name de onzekerheid over de toekomst.

Wat de buurtkenmerken betreft onderscheiden we wederom drie kenmerken die onveiligheidsgevoelens in de buurt beïnvloeden. Ten eerste de criminaliteit in de buurt, ten tweede de verloedering van de buurt (broken windows) en tot slot de socio-economische kwetsbaarheid van de buurt. Een symbolische aanvulling op deze oorzaken is de sociale cohesie die men waarneemt in de buurt.

Tabel 1: Overzichtstabel

	Fear of crime/Rationalistisch	Symbolisch
Individuele kenmerken	<ol style="list-style-type: none"> 1. Criminaliteit en Slachtofferschap <ul style="list-style-type: none"> • <i>(in)direct slachtofferschap</i> 2. Fysieke kwetsbaarheid <ul style="list-style-type: none"> • <i>Geslacht</i> • <i>Leeftijd</i> 3. Socio-economische kwetsbaarheid <ul style="list-style-type: none"> • <i>Onderwijs</i> • <i>Gemiddeld inkomen</i> • <i>Etniciteit</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Onzekerheid over toekomst <ul style="list-style-type: none"> • <i>Toekomstbeeld</i>
Buurt - kenmerken	<ol style="list-style-type: none"> 1. Misdaad 2. Broken windows <ul style="list-style-type: none"> • <i>Sluikstort</i> 3. Socio-economische kwetsbaarheid <ul style="list-style-type: none"> • <i>Gemiddeld inkomen</i> • <i>Werkloosheidsgraad</i> • <i>Bevolkingsdichtheid</i> • <i>Etnische heterogeniteit</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sociale cohesie <ul style="list-style-type: none"> • <i>Buurtinitiatieven</i>

2.4. Hypotheses

Aansluitend bij de bovenstaande theorieën formuleren we tien hypotheses. Zoals hierboven reeds gesteld, beschouwen we in dit *cahier* zowel rationalistische als symbolische oorzaken van onveiligheidsgevoelens.

1. Als een Deurnenaar (in)direct slachtoffer is geweest van een misdaad, zal hij/zij zich onveilig voelen.

2. Vrouwen hebben sterkere onveiligheidsgevoelens dan mannen.
3. Ouderen hebben sterkere onveiligheidsgevoelens dan jongeren.
4. Allochtonen hebben sterkere onveiligheidsgevoelens dan autochtonen.
5. Deurnenaars die zich in een socio-economisch zwakkere positie bevinden, hebben sterkere onveiligheidsgevoelens. De socio-economische positie van de Deurnenaars meten we aan de hand van de indicatoren opleidingsniveau en de (on)tevredenheid over het inkomen.
6. Naarmate een Deurnenaar meer contact heeft met zijn/haar burens, zal hij/zij zich minder onveilig voelen.
7. Naarmate een Deurnenaar zich meer betrokken voelt bij zijn/haar buurt, zal hij/zij zich minder onveilig voelen
8. Naarmate een Deurnenaar langer in Deurne woont, zal hij/zij zich onveiliger voelen
9. Naarmate een Deurnenaar meer ethocentrisch is, zal hij/zij sterkere onveiligheidsgevoelens hebben.
10. Naarmate een Deurnenaar de toekomst negatiever inschat, zal hij/zij zich onveiliger voelen. Deze hypothese toetsen we aan de hand van de variabele 'toekomstbeeld'.
11. Indien een Deurnenaar in een oostelijke buurt woont, zal hij/zij sterkere onveiligheidsgevoelens hebben dan Deurnenaars die in een westelijke buurt wonen¹.
12. Naarmate een buurt een sociaaleconomisch zwakker profiel heeft, zullen de buurtbewoners sterkere onveiligheidsgevoelens hebben. Het socio-economisch profiel van de buurt meten we aan de hand van de indicatoren 'gemiddeld inkomen', 'werkloosheidsgraad' en 'percentage eigenaars'.
13. Naarmate een buurt etnisch heterogener is, zullen de buurtbewoners zich onveiliger voelen.

¹ De westelijke buurten zijn: Kronenburg, Conforta, Ten Eekhove, Dorp, Gemeentehuis, Morkhoven, Muggenberg, Kriekenhof, Arena en Boekenberglei.

De oostelijke buurten zijn: Plankenbergh, Gallifort, Kreglingern, Bischoppenhof, Kruiningen, Ter rivieren, Brem, Venneborg, Mortelhoek, Ertbrugge, Zwarte arend, Schotensesteenweg, Driekoningen, Eksterlaar, Boekenbergh, 't Mestputteke, Drakenhof en Boterlaar-Silsburg.

14. Een buurt gekenmerkt door een oudere populatie, zal gekenmerkt worden door sterkere onveiligheidsgevoelens.
15. Meer buurtinitiatieven, zorgen voor minder sterke onveiligheidsgevoelens bij de buurtbewoners².
16. In oostelijke buurten heersen er sterkere onveiligheidsgevoelens dan in westelijke buurten.

² Met buurtinitiatieven bedoelen we buurtactiviteiten zoals straat- en eindejaarsfeesten en stratenpoets. Doordat de Antwerpse overheid enkele jaren geleden besloot om deze activiteiten te subsidiëren in het kader van het project 'Opsinjoren', bestaat een vrij accurate registratie van het aantal activiteiten die in de onderscheiden buurten plaatsvinden. Omdat de sectoren al bij al nog aanzienlijk van elkaar verschillen qua bevolkingsgrootte maakten we deze sociaal-culturele variabele relatief en spitsen ons toe op de buurtinitiatieven per duizend inwoners (Rapport 1 Focus op Deurne, pagina 90).

3. Empirisch onderzoekskader onveiligheidsgevoelens in FOD

3.1. Hoe onveiligheidsgevoelens meten?

Zoals hierboven reeds gesteld kennen Angelsaksische onderzoekers geen equivalente uitdrukking voor onveiligheidsgevoelens en hanteren het concept "*Fear of crime*". Het gebruik van deze laatste term conditioneert echter het onderzoek naar onveiligheidsgevoelens het een direct verband legt met misdaad en slachtofferschap.

Ook meet men in Angelsaksische studies '*fear of crime*' doorgaans door gebruik te maken van een enkele vraag. Zo stelt men in de National Crime Survey de vraag: "*How safe do you feel or would you feel being out alone in your neighbourhood at night?*" en in de General Social Survey peilt men naar onveiligheid door gebruik te maken van de vraag "*Is there any area right around here – that is, within a mile – where you would be afraid to walk alone at night?*". Methodologisch onderzoek wijst echter uit dat men bij complexe concepten beter een schaal gebruikt. In het FOD onderzoek gebruiken we een schaal die uit zes items bestaat en die we ontleenden aan het onderzoek van (Elchardus en Smits 2003).

Aan de hand van deze zes items construeren we door middel van factoranalyse een nieuwe achterliggende schaalvariabele 'onveiligheidsgevoelens'. Factoranalyse laat toe om van een groot aantal manifeste variabelen (variabelen die rechtstreeks gemeten kunnen worden) een beperkter aantal factoren te maken. Het is met andere woorden een techniek die het mogelijk maakt om via manifeste variabelen een latente concept, dat je niet rechtstreeks kan meten zoals onveiligheidsgevoelens en ethnocentrisme, te meten. Omwille van statistische redenen construeren we onze schaalvariabele 'onveiligheidsgevoelens' op basis van zes items waardoor we tot een sterke schaal komen (Cronbach's Alpha: 0,83)³.

³ De items en de respectievelijke factorladingen van onze schaalvariabele onveiligheidsgevoel en de schaal van Elchardus en Smits (2003):

1. Uit angst dat ik word overvallen, sluit ik altijd onmiddellijk mijn wagen als ik instap	0,72	0,75
2. De laatste tien jaar zijn de straten onveiliger geworden	0,76	0,59
3. De politie is niet meer in staat om ons nog te beschermen tegen criminelen	0,72	0,58
4. 's Avonds en 's nachts doe ik de deur niet open als er gebeld wordt	0,66	0,67
5. In deze tijd is een alarmsysteem geen overbodige luxe	0,69	0,63
6. Als ik op vakantie ga, laat ik mijn huis niet onbeheerd achter.	0,50	0,60

In tabel 2 geven we het percentage van de Deurnenaars en Vlamingen⁴ weer die het eens of helemaal eens is met de zes items. Hieruit blijkt dat de Deurnenaars op alle items hoger scoren dan de gemiddelde Vlaming in 2008. Zo stelt meer dan de helft van de bevraagde Deurnenaars 's avonds de deur niet meer te openen ten opzichte 39% van de Vlamingen. Het verschil is echter nog groter als we kijken naar item 6: meer dan 80% van de Deurnenaars laat zijn/haar huis niet onbeheerd achter tijdens een vakantieperiode. We kunnen dus wel stellen dat Deurnenaars zich duidelijk meer onveilig voelen dan de Vlaming in globo. Een en ander staat wellicht niet los van de stedelijke context van Deurne. De Vlaamse cijfers hebben immers zowel stedelijke als niet-stedelijke omgevingen bevat. Verschillende eerdere onderzoeken hebben het effect van de urbanisatiegraad op onveiligheidsgevoelens in kaart gebracht en aangetoond dat de kans op slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens groter zijn in een stedelijke context (o.a. Van Wilsem 2003, Will en McGrath 1995, Miceli, Roccato en Rosato 2004).

Opmerkelijk is ook dat de ondervraagde Vlaming in 2008 zich opmerkelijk veiliger voelt dan de gemiddelde ondervraagde Vlaming in de periode 1998-2002.

Tabel 2: Onveiligheidsgevoelens in Deurne en Vlaanderen

		Deurne 2009	Vlaanderen 2008	Vlaanderen 1998-2002
1	Uit angst dat ik word overvallen, sluit ik altijd onmiddellijk mijn wagen als ik instap	36,4	32,9	34,4
2	De laatste tien jaar zijn de straten onveiliger geworden	68,5	65,5	76,2
3	De politie is niet meer in staat om ons nog te beschermen tegen criminelen	51,2	44,6	54,3
4	's Avonds en 's nachts doe ik de deur niet open als er gebeld wordt	55,6	39,0	40,8
5	In deze tijd is een alarmsysteem geen overbodige luxe	56,6	53,1	61,6
6	Als ik op vakantie ga, neem ik maatregelen om mijn huis niet onbeheerd achter te laten	81,2	39,1	43,2

⁴ Hiervoor gebruiken we de cijfers die Elchardus en Smits (2003) hanteren: 'Onveiligheidsgevoelens in Vlaanderen, 1998-2002' en de SCV-survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen 2008'

3.2. Toekomstbeeld

De aanhangers van een symbolische benadering schrijven de sterkere onveiligheidsgevoelens van mensen met een zwakker socio-economisch zwakker profiel toe aan de gevoelens van onzekerheid en anomie die zij ervaren in de hedendaagse kenniseconomie. Ook Elchardus en Smits (2003) kwamen tot het besluit dat een negatief toekomstbeeld leidt tot sterkere onveiligheidsgevoelens.

Om die reden peilden we ook in FOD naar de toekomstverwachtingen van de Deurnse antennes op basis van drie stellingen. Aan de hand van deze stellingen construeerden we door middel van factoranalyse een nieuwe variabele 'toekomstbeeld' met drie items (Cronbach's Alpha: 0,76)⁵.

3.3. Indicatoren van sociale cohesie

Net zoals in het eerste cahier over ethnocentrisme (p. 13-15), hanteren we in dit tweede *cahier* dezelfde indicatoren van sociale cohesie in de buurt: buurtbetrokkenheid als houdingsindicator en de frequentie van contact met de burens als gedragsindicator.

3.3.1. Buurtbetrokkenheid

Om de betrokkenheid en bezorgdheid van de Deurnenaar bij en over zijn/haar buurt te meten, gebruiken we een schaalvariabele 'buurtbetrokkenheid'. De nieuwe variabele is gebaseerd op drie items uit de enquête die peilen naar de betrokkenheid van de buurtbewoner bij zijn/haar buurt (Cronbach's Alpha: 0,74)⁶.

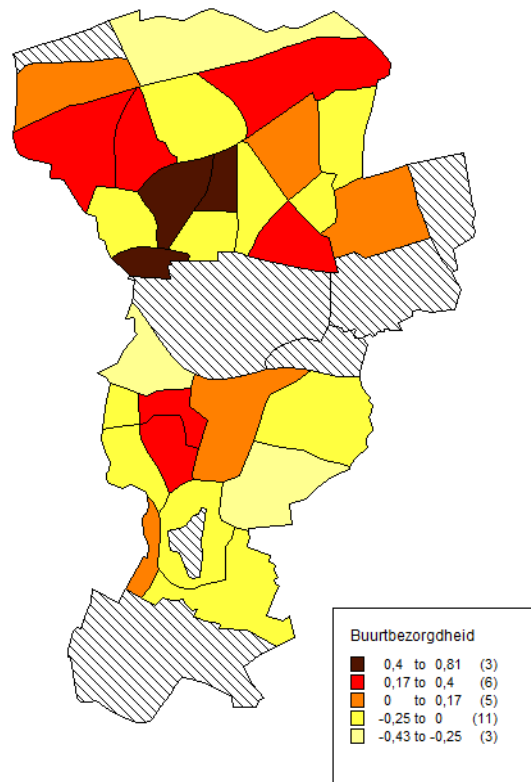
⁵ De items van de schaalvariabele toekomstbeeld met respectievelijke factorladingen zijn:

1. Zoals de toekomst er nu uitziet, is het nauwelijks verantwoord kinderen op de wereld te zetten:	0,78
2. Al bij al heb toch wel vertrouwen in de toekomst:	0,61
3. Het beste hebben we reeds gehad, in de toekomst kan het alleen maar slechter worden:	0,78

⁶ De items van de schaalvariabele buurtbetrokkenheid met respectievelijke factorladingen zijn:

1. Helpen met het oplossen van problemen in de buurt	0,78
2. Mee verantwoordelijk voelen voor wat gebeurt in de buurt	0,65
3. Contact nemen met overheid om problemen in de buurt op te lossen	0,66

Figuur 4: Buurtbetrokkenheid

Als we de relatie tussen buurtbetrokkenheid, en onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaars onderzoeken door middel van een univariate regressieanalyse komen we tot onderstaande resultaten. Uit tabel 3 blijkt dat er een significant negatief verband bestaat tussen beide variabelen: een hogere mate van buurtbetrokkenheid leidt tot minder sterke onveiligheidsgevoelens. Dit gaat met andere woorden in tegen de resultaten van Elchardus en Smits (2003) die stelden dat buurtbetrokkenheid leidt tot sterkere onveiligheidsgevoelens.

Tabel 3: Buurtbetrokkenheid x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,015	,038	
Factor Buurtbetrokkenheid	-,0133	,044	-,125***

a. Afhankelijke variabele: Factorscore Subjectief Onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,014

N: 586

3.3.2. Sociaal contact met buren

Als gedragsindicator van sociale cohesie kozen we voor ‘contact met buren’. De vraag in de enquête luidt: “Hoe vaak hebt u contact met uw buren?” waarbij de antwoordmogelijkheden variëren tussen nooit en dagelijks. Buren beschouwen we als de inwoners van de vijf huizen/appartementen die het dichtst bij woonplaats van de respondent gelegen zijn.

Als we de relatie tussen enerzijds de variabelen ‘contact met de buren’ en ‘onveiligheidsgevoelens’ in Deurne bekijken, vinden we dat er geen statistisch significant verband bestaat tussen de frequentie van het contact met de buren en onveiligheidsgevoelens bij buurtbewoners.

Tabel 4: Contact met buren x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	,118	,075	
maandelijks contact met buren ⁷	-,218	,144	-,068
wekelijks en meer contact met buren	-,148	,088	-,076

a. Afhankelijke variabele: Factorscore Subjectief Onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,003

N: 611

⁷ Referentiecategorie : ‘nooit of zelfden contact met buren’

4. Onveiligheidsgevoelens in Deurne

In de volgende paragrafen gaan we dieper in op onveiligheidsgevoelens die leven onder de Deurnse bevolking, waarbij we allereerst biviaat nagaan wat het effect is van de verklarende variabelen, die we bespraken in het theoretische gedeelte. In een volgende stap stellen we een stapsgewijs multivariaat regressiemodel op waarbij we de effecten van de verklarende variabelen bekijken, onder controle van de andere onafhankelijke variabelen. Tot slot, hebben we dan aandacht voor de rol die de buurt speelt in het bepalen van onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaars.

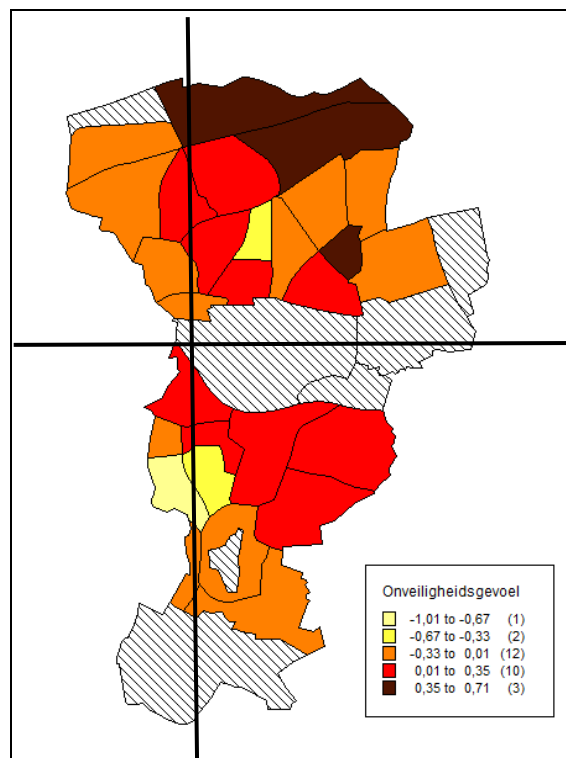
4.1. Onveiligheidsgevoelens in kaart

Op figuur 5 geven we de onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaar op buurtniveau weer, waaruit blijkt dat we veeleer een opdeling kunnen maken tussen oostelijke en westelijke buurten van Deurne, dan tussen de klassieke noordelijke en zuidelijke buurten⁸. Het zijn immers vooral de Deurnenaars die in de oostelijke buurten wonen die sterkere onveiligheidsgevoelens hebben, waarbij in het bijzonder in de noordoostelijke buurten veruit de meeste onveiligheidsgevoelens voorkomen.

⁸ De westelijke buurten zijn: Kronenburg, Conforta, Ten Eekhove, Dorp, Gemeentehuis, , Morkhoven, Muggenberg, Kriekenhof, Arena en Boekenberglei.

De oostelijke buurten zijn: Plankenberg, Gallifort, Kreglingern, Bischoppenhof, Kruiningen, Ter rivieren, Brem, Venneborg, Mortelhoek, Ertbrugge, Zwarte arend, Schotensesteenweg, Driekoningen, Eksterlaar, 't Mestputteke, Boekenberg, Drakenhof en Boterlaar-Silsburg.

Figuur 5

In tabel 5 zien we deze relatie bevestigd: bewoners van de oostelijke buurten voelen zich onveiliger dan de bewoners uit de westelijke buurten.

Tabel 5: Oost-West indeling x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,148	,065	
Oost – West Sectoren	,219	,079	,112***

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* $p < 0,10$ ** $p < 0,05$ *** $p < 0,01$

R^2 adjusted : 0,01

N: 613

4.3. Bivariate toetsing van onveiligheid

Om de bivariate effecten van de voornaamste verklarende variabelen te belichten, maken we gebruik van univariate lineaire regressies.

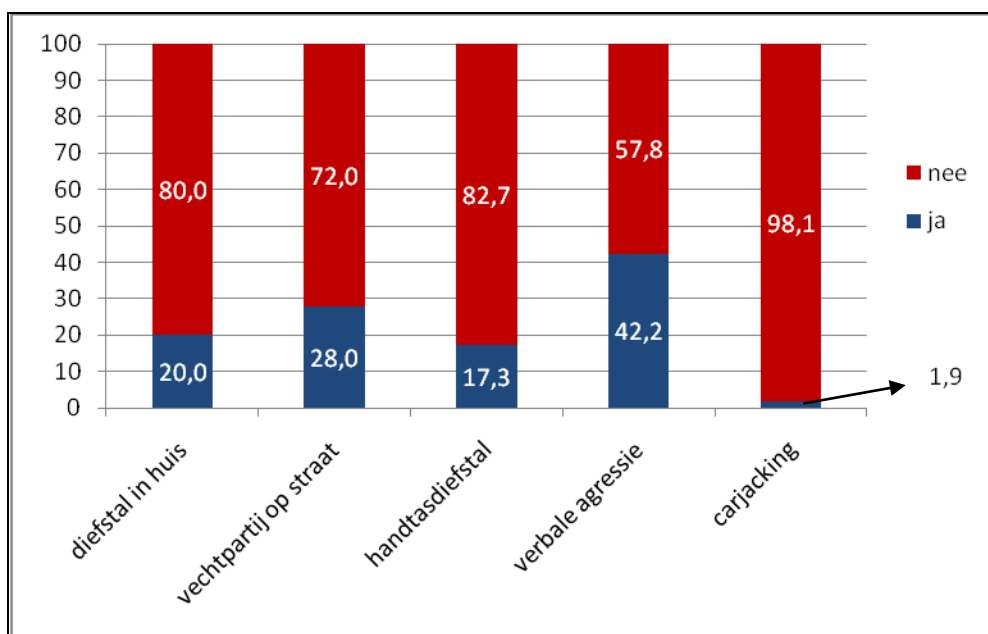
4.3.1. 'Fear of crime'

Allereerst gaan we, de rationalistische benadering indachtig, dieper in op de effecten van, zowel direct als indirect, slachtofferschap op de onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaars. Hierbij maken

we gebruik van subjectieve cijfers, waarbij we peilden naar de persoonlijke ervaringen van de antennes. Helaas zijn we niet in staat om objectieve criminaliteitscijfers te vermelden aangezien het niet mogelijk was om criminaliteitscijfers op buurtniveau te bekomen.

In de bevraging van de Deurnenaars peilden we naar de mate waarin de Deurnenaar in de afgelopen vijf jaar geconfronteerd werd met vijf vormen van overlast, waarvan vier misdaden. Uit tabel X leren we dat meer dan 40% van de Deurnenaars reeds geconfronteerd werd met verbale agressie op straat en bijna 30% met een vechtpartij op straat. Ook is bijna een vijfde van de bevroegde Deurnenaars het slachtoffer geweest van een diefstal, hetzij in huis, hetzij van de handtas.

Figuur 6: Direct slachtofferschap

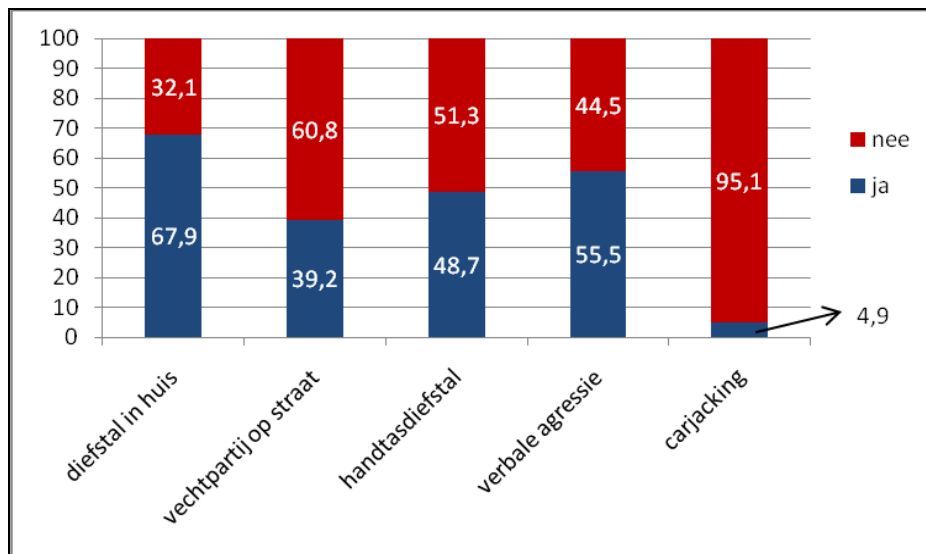

Op basis van deze gegevens construeren we een nieuwe variabele 'direct slachtofferschap' die peilt naar het al dan niet slachtoffer zijn van diefstal in huis, vechtpartij op straat, handtasdiefstal of carjacking. Indien de bevroegde Deurnenaar in de afgelopen vijf jaar rechtstreeks slachtoffer werd van een van deze vier feiten, dan beschouwen we deze persoon als een direct slachtoffer. Deurnenaars die in de afgelopen vijf jaar werden geconfronteerd met verbale agressie nemen we niet op in deze variabele, aangezien dit geen materieel verlies inhoudt.

In de bevraging vroegen we de antennes ook of zij een Deurnenaar kenden die in de afgelopen vijf jaar geconfronteerd werd met een van deze feiten, waaruit blijkt dat de cijfers voor indirect slachtofferschap uiteraard opmerkelijk hoger zijn dan die van direct slachtofferschap. Zo kent bijna

70% van de antennes een Deurnenaar die slachtoffer was van een diefstal in huis en bijna de helft iemand die slachtoffer was van een handtasdiefstel.

Figuur 7: Indirect slachtofferschap

Ook voor het indirect slachtofferschap maken we een nieuwe variabele aan die peilt naar het indirect slachtofferschap van vier feiten. We hanteren hierbij dezelfde methode als bij het creëren van de variabele 'direct slachtofferschap'. Wederom nemen we verbale agressie niet op in de dichotome variabele.

In een volgende stap gaan we na wat het effect is van (in)direct slachtofferschap op onveiligheidsgevoelens bij de Deurnenaars. Uit tabel 6 blijkt dat direct en indirect slachtofferschap weldegelijk een significant positief effect hebben op onveiligheidsgevoelens bij de Deurnenaars: Deurnenaars die zelf geconfronteerd werden met een van deze feiten of iemand kennen die ermee werd geconfronteerd, voelen zich onveilig.

Tabel 6 Slachtofferschap x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,401	,088	
Slachtoffer geweest van een misdaad	,396	,075	,215***
Kennis die slachtoffer is geweest van een misdaad	,248	,098	,103**

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* $p < 0,10$ ** $p < 0,05$ *** $p < 0,01$

R^2 adjusted : 0,065

N: 608

Eerder (direct en indirect) slachtofferschap verklaren echter slechts een fractie van de variantie van onveiligheidsgevoelens ($R^2: 0,065$) waardoor we kunnen besluiten dat we nog andere onafhankelijke variabelen nodig hebben om onveiligheidsgevoelens afdoende te verklaren.

4.3.2. Kwetsbaarheidstheorie

De kwetsbaarheidstheorie argumenteert dat bepaalde bevolkingsgroepen fysiek en sociaal kwetsbaarder zijn waardoor zij zich onveiliger zullen voelen. Men onderscheidt hier de volgende vier groepen: vrouwen, ouderen, sociaaleconomisch zwakkeren en etnische minderheden. In de volgende paragrafen zullen we op bivariate wijze de effecten van deze verklarende variabelen verder onderzoeken.

Geslacht

Uit tabel 7 blijkt dat geslacht een positief significant effect heeft op onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaar en meer bepaald dat vrouwen zich meer onveilig voelen dan mannen.

Tabel 7: Geslacht x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,130	,052	
Geslacht	,264	,074	,144***

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* $p < 0,10$ ** $p < 0,05$ *** $p < 0,01$

R^2 adjusted: 0,02

N: 613

Ouderen

Omwillen van hun (toegeschreven) fysieke en sociaal zwakkere positie, argumenteert men dat ouderen zich onveiliger zullen voelen dan jongere mensen. Om dit bivariaat te toetsen maken we gebruik van de variabelen 'leeftijd'.

Uit tabel 8 blijkt dat de leeftijd, uitgedrukt in het aantal jaren, een significant en positief effect heeft op onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaar: naarmate men ouder is, voelt men zich onveiliger⁹.

⁹ Ook voegden we een kwadratische term toe van leeftijd toe aan de analyse om te testen of er eventueel een niet lineair verband bestond. Deze had echter geen significant effect op de ethnocentrische gevoelens waardoor we kunnen besluiten dat er een lineair effect bestaat.

Tabel 8

Leeftijd x Onveiligheidsgevoelens			
Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,767	,115	
Leeftijd (jaren)	,014	,002	,272***

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,073

N: 613

Socio-economische positie

Het effect van de socio-economische status op onveiligheidsgevoelens blijkt sterk afhankelijk te zijn van de indicatoren die men hanteert om de socio-economische positie te bepalen. Als indicatoren van de socio-economische positie hanteren we drie variabelen: het arbeidsstatuut, het opleidingsniveau en de tevredenheid over het inkomen (die laatste als proxy voor de grootte van het inkomen).

Allereerst blijkt uit tabel 9 dat het niet hebben van betaald werk een positief effect heeft op onveiligheidsgevoelens: wie geen betaald werk heeft, voelt zich onveilig.

Tabel 9: Betaald werk x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,759	,118	
Al dan niet betaald werk	,488	,072	,264***

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,068

N: 612

De categorie 'het niet hebben van betaald werk' is echter zeer breed en bevat verschillende subcategorieën zoals o.a. gepensioneerden, huisman/vrouw, studenten en arbeidsongeschikten. Om die reden gaan we dieper in op drie subcategorieën waarvan in de onderzoeksliteratuur reeds is gebleken dat zij een significant effect op onveiligheidsgevoelens hebben (o.a. Hajnal *et al.* 2003; Kanan en Pruitt 2002).

Uit tabel 10 blijkt dat de variabelen 'gepensioneerd' en 'werkloos' een significant positief effect hebben op onveiligheidsgevoelens: gepensioneerden en werklozen hebben met andere woorden sterkere onveiligheidsgevoelens.

Tabel 10: Status x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,190	,049	
Gepensioneerd	,474	,076	,251***
Student	-,160	,178	-,036
Werkloos	,405	,200	,080**

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,064

N: 613

Referentiecategorie: 'andere'

Als we de effecten van de variabelen gepensioneerden, student en werklozen echter controleren voor leeftijd, blijkt al snel dat deze niet overleidend blijven. Geen enkele variabele heeft een significant effect.

Tabel 11: Status x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,680	,164	
Gepensioneerd	,188	,119	,099
Student	,103	,196	,023
Werkloos	,365	,199	,072
Leeftijd	,011	,004	,210***

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,077

N: 613

Referentiecategorie: 'andere'

De tweede indicator van de socio-economische posities is het opleidingsniveau. Zoals we hierboven reeds vermeldden zijn de eerdere onderzoeksresultaten zeer eenduidig: hoger opgeleiden hebben minder sterke onveiligheidsgevoelens (Elchardus en Smits 2003).

Uit tabel 12 blijkt inderdaad een significant negatief effect: de hoger opgeleide Deurnenaars hebben minder onveiligheidsgevoelens dan de lager opgeleide Deurnenaars.

Tabel 12: Opleidingsniveau x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	,436	,098	
LagerSecundair	-,255	,125	-,115**
HogerSecundair	-,375	,115	-,196***
HogerOnderwijs	-,868	,119	-,428***

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,1

N: 585

Referentiecategorie: geen opleiding of lager onderwijs

Als laatste indicator van de socio-economische positie gebruiken we de mate van ontevredenheid over het inkomen en dit ter vervanging van objectieve inkomenscijfers (Hooghe, *et al.* 2006).

Uit tabel 13 blijkt dat enkel de verklarende variabele 'ontevreden over inkomen' een significant effect heeft op onveiligheidsgevoelens bij Deurnenaars: de Deurnenaars die ontevreden zijn over hun inkomen hebben meer onveiligheidsgevoelens.

Tabel 13: Tevredenheid over Inkomen x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	0,005	0,038	
Tevreden over inkomen	-0,001	0,002	-0,022

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,0

N: 613

Samenvattend kunnen we stellen dat uit deze bivariate analyses blijkt dat de socio-economische positie weldegelijk een effect heeft op onveiligheidsgevoelens. We zien immers dat de indicatoren die duiden op een zwakkere socio-economische positie leiden tot hogere onveiligheidsgevoelens. Onze onderzoeksgegevens, voor Deurne bieden dus bevestiging voor de 'zwakke groepen' theorie.

Tot slot voegen we al de indicatoren van de socio-economische positie in een multivariaat regressiemodel (tabel 14). Hieruit blijkt dat, onder controle voor de andere onafhankelijke variabelen, Deurnenaars zonder betaald werk en Deurnenaars die ontevreden zijn over hun inkomen, zich significant onveiliger voelen. Daartegenover staat dat 'hoger onderwijs' een robuust negatief significant effect heeft: hoger opgeleiden voelen zich veiliger (Beta: -0,319).

Tabel 14: Socio-Economische status x Onveiligheidsgevoelens

Socio-Economische status x Onveiligheidsgevoelens			
Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,396	,256	
Gepensioneerd	,027	,148	,014
Werkloos	-,003	,248	,000
Student	-,389	,277	-,070
Leeftijd	,005	,004	,094
Al dan niet betaald werk	,256	,144	,138
Lager Secundair	-,115	,126	-,051
Hoger Secundair	-,238	,117	-,123**
Hoger Onderwijs	-,644	,123	-,319***
Ontevreden over Inkomen	,231	,113	,096**
Tevreden over inkomen	-,027	,087	-,014

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,166

N: 559

Etniciteit

De vierde groep die men onderscheidt in de kwetsbaarheidstheorie zijn de etnische minderheden waarbij men, in hoofdzakelijk Angelsaksische studies, tot het besluit komt dat etnische minderheden sterkere onveiligheidsgevoelens hebben. Als we dit vertalen naar Deurnse context dan verwachten we dat de allochtone Deurnse bevolking sterkere onveiligheidsgevoelens heeft.

Het verband tussen etniciteit en onveiligheidsgevoelens blijkt echter niet significant te zijn waardoor we hier geen uitspraken over kunnen doen.

Tabel 15: Etniciteit x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	,019	,040	
Etniciteit	-,151	,112	-,055

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,001

N: 613

4.3.3. Symbolische aanvulling: sociale cohesie.

Wat het effect van het aantal jaren dat men woonachtig is, is men in de onderzoeksliteratuur niet geheel eenduidig. Ferraro (1995) vond dat naarmate men langer in een buurt woont, men zich

minder onveilig voelt, terwijl Wittebrood (2002) geen effect vond. Uit tabel 16 blijkt dat de variabele ‘Aantal jaren woonachtig in Deurne’ een significant en positief effect heeft op onveiligheidsgevoelens: hoe langer men in Deurne woont, hoe onveilig men zich voelt.

Tabel 16: Aantal jaren woonachtig in Deurne x Onveiligheidsgevoelens

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,228	,064	
Aantal jaren woonachtig in Deurne	,008	,002	,177***

Afhankelijke variabele: Factor Subjectief onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² adjusted: 0,03

N: 606

4.4. Multivariate toetsing van onveiligheidsgevoelens

In de sociale wetenschappen spelen vaak zowel individuele kenmerken als contextuele karakteristieken een rol in de verklaring van een bepaalde problematiek. Het is niet zo dat ofwel individuele kenmerken ofwel samenlevingskenmerken een volledige verklaring kunnen bieden voor een complexe puzzel zoals het verklaren van onveiligheidsgevoelens. Een holistisch perspectief is noodzakelijk. De gedachte hierachter luidt dat individuen en de sociale context waarin ze actief zijn elkaar wederzijds beïnvloeden. Individuen worden beïnvloed door de sociale groepen of maatschappelijke context waartoe ze behoren en op hun beurt worden de sociale groepen en maatschappelijke context mee vormgegeven door de individuen die er deel van uitmaken. Om simultaan de impact te evalueren van zowel persoonsgebonden als contextuele variabelen maken we gebruik van een *multilevel analyse* (MLA).

Om na te gaan of een MLA zinvol is voor de betrokken data evalueert men doorgaans de omvang van de zogenaamde ‘*intraclass correlatie*’. In een model met twee niveaus geeft deze coëfficiënt weer welk aandeel van de totale variantie te vinden is op het tweede niveau, in casu het buurtniveau. De intraclass correlation bedraagt in dit geval slechts 1,4%. Dit betekent dat er slechts beperkte variantie bestaat tussen de Deurnse buurten inzake onveiligheidsgevoelens en het bijgevolg niet nuttig is om een multilevel analyse uit te voeren.

Om die reden leggen we ons toe op ‘one-level’ multivariate regressies, wat ons toch toelaat om het zuivere effect van elke onafhankelijke variabele op de afhankelijke variabele te schatten. Elke geschatte regressiecoëfficiënt geeft hierbij het effect van de betreffende onafhankelijke variabele weer, onder controle voor de andere opgenomen onafhankelijke variabelen. Dit doen we apart voor zowel individuele als buurtkenmerken. Ondanks het beperkte verschil in variantie tussen de Deurnse

buurten, is het toch zinvol om het effect van enkele contextuele variabelen van naderbij te onderzoeken.

4.4.1. Individuele kenmerken

In tabel X geeft de R^2 weer in welke mate de individuele onafhankelijke variabelen bijdragen tot de verklaring van de variantie van de afhankelijke variabele. Dit getal is gelegen tussen 0 (onafhankelijke variabelen hebben geen enkel effect op de afhankelijke variabele) en 1 (alle variantie verklaard door de onafhankelijke variabelen) waarbij zeer hoge waarden ($>0,60$) zeer zeldzaam zijn in sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Omdat de R^2 beïnvloedt wordt door het aantal onafhankelijke variabelen, maken we gebruik van de zogenaamde '*Adjusted R Square*' die hiervoor controleert. Het regressiemodel heeft een R^2 van 0,52, wat dus zeer goed is.

In tabel 17 geven we de stapsgewijze multivariate regressie weer waarbij we het effect van elke onafhankelijke variabele op de afhankelijke variabele onderzoeken (subjectieve onveiligheidsgevoelens), onder controle van de overige onafhankelijke variabelen. Hierbij gaan we eerst dieper in op de verklarende variabelen van de rationalistische (*fear of crime*) benadering, vervolgens voegen we hierbij de onafhankelijke variabelen van de kwetsbaarheidstheorie aan toe en ten slotte voegen we de symbolische verklarende variabelen aan het model toe.

De gecursifieerde variabelen sorteren een significant effect. In wat volgt gaan we iets dieper in op deze resultaten. Het dient wel gezegd dat dit de resultaten zijn voor de invloed van de onafhankelijke variabelen op onveiligheidsgevoelens van het gehele district Deurne.

Tabel 17: Multivariate stapsgewijze regressie

Model	B	Std. Fout	Beta
1. Fear of crime			
(Constant)	-,395	,095	
<i>Direct Slachtofferschap</i>	,383	,079	,209***
<i>Indirect slachtofferschap</i>	,218	,105	,090**
2. Kwetsbaarheidstheorie			
(Constant)	-,597	,192	
<i>Direct slachtofferschap</i>	,360	,072	,197***
<i>Indirect slachtofferschap</i>	,173	,096	,072
<i>Geslacht</i>	,335	,071	,183***
<i>Leeftijd</i>	,009	,002	,174***
<i>Etniciteit</i>	-,801	,328	-,286**
<i>Autochtoon_Leeftijd</i>	,014	,007	,241**
<i>Lager Secundair</i>	-,208	,123	-,094*
<i>Hoger Secundair</i>	-,314	,115	-,165***
<i>Hoger Onderwijs</i>	-,782	,120	-,388***
Tevredenheid over inkomen	-,001	,003	-,022
3. Symbolische aanvulling			
(Constant)	-,457	,160	
<i>Direct slachtofferschap</i>	,232	,058	,127***
<i>Indirect slachtofferschap</i>	,082	,077	,034
<i>Geslacht</i>	,315	,057	,172***
<i>Leeftijd</i>	,006	,002	,115***
<i>Etniciteit</i>	-,167	,270	-,060
<i>Autochtoon_Leeftijd</i>	,006	,005	,097
<i>Lager Secundair</i>	-,032	,098	-,014
<i>Hoger Secundair</i>	-,123	,093	-,065
<i>Hoger Onderwijs</i>	-,246	,101	-,122**
Tevreden over inkomen	,000	,002	-,004
Maandelijks contact met burens	,013	,106	,004
Wekelijks contact met burens	-,112	,069	-,058
Buurtbetrokkenheid	,005	,035	,004
Aantal jaren woonachtig in Deurne	,000	,002	-,014
<i>Etnocentrisme</i>	,392	,037	,409***
<i>Toekomstbeeld</i>	,284	,040	,271***

4.Deurnse aanvulling			
(Constant)	-,410	,162	
<i>Direct Slachtofferschap</i>	,225	,058	,123***
Indirect Slachtofferschap	,088	,077	,036
<i>Geslacht</i>	,323	,057	,176***
<i>Leeftijd</i>	,006	,002	,118***
Etniciteit	-,204	,271	-,073
Autochtoon_Leeftijd	,006	,005	,104
Lager Secundair	-,020	,099	-,009
Hoger Secundair	-,114	,093	-,060
<i>Hoger Onderwijs</i>	-,226	,102	-,112**
Tevreden over Inkomen	,000	,002	-,005
Maandelijks contact met burens	-,005	,107	-,002
Wekelijks en meer contact met burens	-,116	,069	-,060
Buurtbetrokkenheid	,002	,035	,002
Aantal jaren woonachtig in Deurne	,000	,002	-,013
<i>Etnocentrisme</i>	,400	,037	,418***
<i>Toekomstbeeld</i>	,286	,040	,273***
Oost-West sectoren	-,103	,061	-,054

Afhankelijke variabele: Factorscore Subjectief Onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² model fear of crime: 0,06

R² model fear of crime + kwetsbaarheidstheorie: 0,23

R² model fear of crime + kwetsbaarheidstheorie + symbolische variabelen: 0,52

R² model fear of crime + kwetsbaarheidstheorie + symbolische variabelen + Specifieke Deurnse aanvulling

N: 534

Fear of Crime

De rationalistische onderzoekstraditie onderscheidt criminaliteit en voornamelijk slachtofferschap als de oorzaken van onveiligheidsgevoelens. Zoals hierboven reeds gesteld beschikken we niet over objectieve criminaliteitscijfers. Wel voegen we de variabelen direct en indirect slachtofferschap toe aan de multivariate analyse, waaruit blijkt dat direct slachtofferschap een positief significant effect heeft op onveiligheidsgevoelens (Beta: 0,21). Dit betekent dat de Deurnse antenne die reeds slachtoffer was van een misdaad, sterkere onveiligheidsgevoelens heeft dan de Deurnse antenne die niet het slachtoffer is geweest van een misdaad. Voor indirect slachtofferschap vinden we geen statistisch significant verband¹⁰. Hieruit mogen we besluiten dat we de eerste hypothese bevestigen.

¹⁰ Dit is toch enigszins verrassend gezien het relatief sterke bivariate effect van indirect slachtofferschap op onveiligheidsgevoelens. Het model 'Fear of Crime' geeft een positief significant effect voor indirect slachtofferschap maar dit wordt niet significant onder controle van andere verklarende variabelen.

Kwetsbaarheidstheorie

In dit tweede model voegen we indicatoren toe voor de vier zwakke groepen die men in de kwetsbaarheidstheorie onderscheidt: vrouwen, ouderen, etnische minderheden en socio-economisch zwakkeren. Voor drie van de vier groepen vinden we statistisch significante indicatoren.

De eerste groep die men in de 'zwakke groepen' theorie onderscheidt zijn de vrouwen, waarbij men vaststelt dat vrouwen sterkere onveiligheidsgevoelens hebben dan mannen. Ook in FOD zien we dit verband tussen geslacht en subjectieve onveiligheidsgevoelens bevestigd: vrouwen voelen zich significant onveilig dan mannen (Beta: 0,396). Hypothese twee is bevestigd.

De tweede groep die men onderscheidt zijn de ouderen waarbij deze, omwille van hun grotere fysieke en sociale kwetsbaarheid sterkere onveiligheidsgevoelens hebben. Uit onze analyses blijkt dat de leeftijd een significant positief effect heeft op onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaar: oudere Deurnenaars voelen zich onveilig. Hypothese drie is bevestigd.

De etnische minderheden is de derde groep waarop men zich toespitst in de kwetsbaarheidstheorie, waarbij men verwacht dat etnische minderheden zich onveilig voelen. Dit zou dus betekenen dat de Deurnse allochtonen zich onveilig voelen. Als we echter de coëfficiënt van de variabele 'eticiteit' bekijken dan merken we dat het verband niet significant is. Hypothese vier wordt niet bevestigd. Dit niet significante verband stelden we reeds vast in de bivariate analyse en is dus geen echte verrassing.

De vierde groep bestaat uit de mensen met een zwak socio-economisch profiel die omwille van hun zwakkere sociale positie sterkere onveiligheidsgevoelens hebben. Om dit te toetsen, hanteren we twee indicatoren die ons een idee geven van de socio-economische positie van de Deurnse antenne: onderwijsniveau en de mate waarin men tevreden is over het inkomen¹¹.

Uit de tabel blijkt dat de indicator 'opleidingsniveau' een negatief significant effect heeft op onveiligheidsgevoelens bij Deurnenaars. Hieruit leiden we af dat naarmate de Deurnse antenne hoger opgeleid is, hij zich minder onveilig voelt (Beta: -0,117). Dit resultaat is bijgevolg een bevestiging van eerdere onderzoeksresultaten, en onze bivariate analyse, die consistent tot dezelfde bevindingen kwamen: een hogere opleiding leidt tot minder onveiligheidsgevoelens. De tweede

¹¹ We kiezen ervoor om de variabele 'al dan niet betaald werk' niet op te nemen in de multivariate analyse omwille van de onduidelijke lading die deze variabele dekt.

indicator die we gebruiken, 'mate van tevredenheid over het inkomen', heeft echter geen significant effect op onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaar.

Gegeven het feit dat van de twee indicatoren van socio-economische positie van de Deurnenaar enkel het opleidingsniveau een duidelijk effect heeft, moeten we enige voorzichtigheid aan de dag leggen bij het al dan niet bevestigen van de hypothese. Om de vijfde hypothese beter te toetsen, is er nood aan objectieve gegevens met betrekking tot het inkomen.

Symbolische benadering

Zoals we eerder stelden, onderscheidt het symbolisch verklaringsmodel verschillende oorzaken voor het ontstaan van onveiligheidsgevoelens, zoals o.a. een negatief toekomstbeeld. Wij argumenteren dat, naast het toekomstbeeld, ook de mate van contact met de burens, de buurtbetrokkenheid, het aantal jaren woonachtig in Deurne, en ethnocentrische gevoelens een invloed hebben op onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaars.

Allereerst toetsen we het effect van de mate van contact met de burens en de buurtbetrokkenheid op onveiligheidsgevoelens. Uit de multivariate analyse blijkt dat noch de variabele 'contact met burens', noch de variabele 'buurtbetrokkenheid' een significant effect heeft op onveiligheidsgevoelens¹². Het dient echter wel gezegd dat de variabele 'wekelijks en meer contact met de burens' flirt met het significantieniveau $p < 0,10$. Niettemin kunnen we de zesde en zevende hypothese niet bevestigen.

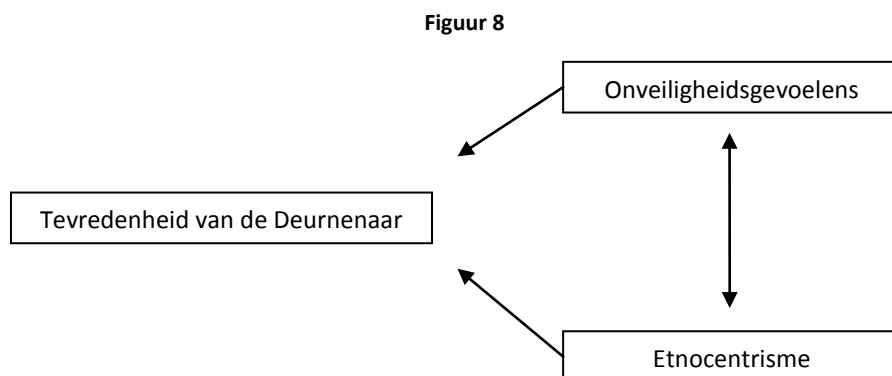
Ook voegen we de variabele 'aantal jaren woonachtig in Deurne' toe aan het model, waarbij we verwachten dat naarmate een persoon langer in Deurne woont, hij zich ook onveiliger voelt. We formuleren deze veronderstelling vanuit de veranderingstheorie, die luidt dat Deurnenaars die reeds geruime tijd in de buurt wonen negatiever staan ten opzichte van verandering in hun buurt. Veranderingen in hun buurt leiden dan tot sterkere onveiligheidsgevoelens. Ondanks het significante positieve bivariate verband, blijkt het effect, onder controle van de overige variabelen, niet significant te zijn. We kunnen dus hypothese acht niet bevestigen.

Uit de multivariate regressie blijkt dat de vierde symbolische verklarende variabele, ethnocentrisme, een sterk positief effect heeft op onveiligheidsgevoelens (Beta: 0,555): Deurnenaars die sterke ethnocentrische gevoelens hebben, voelen zich ook onveiliger. We bevestigen de negende hypothese.

¹² Betreffende de verklarende variabele buurtbetrokkenheid is dit toch een enigszins verrassend resultaat, gezien het redelijk robuuste bivariate verband tussen de variabelen buurtbetrokkenheid en onveiligheidsgevoelens. Dit heeft ook tot gevolg dat we niet in staat zijn om de stelling van Elchardus en Smits (2003) betreffende de variabelen buurtbetrokkenheid en contact met de burens, te bevestigen of te falsifiëren.

Wat de relatie tussen ethnocentrisme en onveiligheidsgevoel betreft, is het echter moeilijk om de causaliteit van het verband te bepalen: ontstaan onveiligheidsgevoelens omwille van ethnocentrische gevoelens of ontstaan ethnocentrische gevoelens omwille van een reeds bestaand subjectief onveiligheidsgevoel? Beide interpretaties voor dit verband zijn immers verdedigbaar. Allereerst kunnen we de relatie als volgt interpreteren: een Deurnenaar voelt zich onveilig ten gevolge van zijn/haar ethnocentrische gevoelens. Het is immers eveneens aannemelijk dat een Deurnenaar die zich ongemakkelijk voelt in de aanwezigheid van etnische diversiteit en die ook daadwerkelijk in zijn/haar leefomgeving geconfronteerd wordt met de aanwezigheid van etnische diversiteit, zich hierdoor ongemakkelijker en onveiliger zal gaan voelen. Anderzijds is er de interpretatie dat een Deurnenaar meer ethnocentrisch is omdat hij/zij zich onveilig voelt, waarbij hij/zij de reeds bestaande subjectieve onveiligheidsgevoelens projecteert op de aanwezigheid van etnische heterogeniteit: men schrijft zijn/haar subjectief onveiligheidsgevoel toe aan de aanwezigheid van etnische diversiteit. Dit vertaalt zich dan in sterkere ethnocentrische gevoelens.

Schematisch stellen we dit als volgt voor waaruit blijkt dat we veronderstellen dat beide variabelen elkaar wederzijds beïnvloeden en versterken¹³(figuur 8).

Ook voegden we de variabele 'toekomstbeeld' toe aan de multivariate analyse waarbij we verwachten dat Deurnenaars die de toekomst somberder inschatten, zich ook onveiliger zullen voelen. Dit blijkt ook uit de analyse: de positieve coëfficiënt betekent dat Deurnenaars zich onveiliger voelen naarmate ze een negatiever toekomstbeeld hebben (Beta: 0,279). We bevestigen de tiende hypothese. Het interpreteren van de variabele 'toekomstbeeld' biedt echter gelijkaardige problemen als de interpretatie van het effect van de verklarende variabele 'ethnocentrisme'. Leidt een negatief

¹³ Beide variabelen zijn sterk gecorreleerd met elkaar: 0,615.

toekomstbeeld tot sterkere onveiligheidsgevoelens of leiden sterke onveiligheidsgevoelens tot een negatief toekomstbeeld?

Specifieke Deurnse aanvulling

Tot slot construeren we een model waar we de variabele ‘oost-west sectoren’ aan toevoegen. We stelden immers een duidelijk significant verschil vast in de onveiligheidsgevoelens van de bewoners van de oostelijke en westelijke buurten, waarbij Deurnenaars uit de oostelijke buurten zich onveiliger voelen dan de Deurnenaars uit de westelijke buurten.

Als we deze variabele echter multivariaat toetsen, dan blijkt dat deze statistisch niet significant is. We kunnen dus de elfde hypothese niet bevestigen. Dit is toch enigszins verrassend gezien het robuuste bivariate verband tussen deze variabelen.

4.4.2. Buurtkenmerken

In de tweede fase van de empirische toetsing creëren we een gelijkaardige multivariate regressie met geaggregeerde onveiligheidsgevoelens als afhankelijke variabele, maar dan met buurtkenmerken als onafhankelijke variabelen. De R^2 geeft weer in welke mate de onafhankelijke buurtvariabelen bijdragen tot de verklaring van de variantie van de afhankelijke variabele waarbij we zien dat, in vergelijking met de individuele kenmerken, de verklaarde variantie door de buurtkenmerken lager is (R^2 : 0,33). In de sociale desintegratietheorie haalt men drie buurtaspecten aan die een positief effect kunnen hebben op onveiligheidsgevoelens van de buurtbewoners: een lage socio-economische status van een buurt, een hogere mate van etnische heterogeniteit in de buurt en weinig sociale cohesie.

Uit de analyses blijkt echter dat we te maken hebben met multicollineariteit, wat inhoudt dat er in de steekproef een zeer sterke samenhang bestaat tussen twee of meer onafhankelijke variabelen. Met name tussen de variabelen ‘gemiddeld inkomen’, ‘werkloosheidsgraad’, ‘aandeel allochtonen’ en ‘sluikstortmeldingen’ nemen we een sterke correlatie waar. Dit heeft tot gevolg dat de schattingen van de regressiecoëfficiënten instabiel worden. Om dit te verhelpen creëren we door middel van factoranalyse een achterliggende variabele ‘kansarmoede’ (Cronbach’s Alpha: 0,93)¹⁴, gebaseerd op

¹⁴ De items en respectievelijke ladingen van de schaalvariabele kansarmoede zijn

1. Werkloosheidsgraad:	0,913
2. Aandeel Allochtonen	0,952
3. Aantal sluikstortmeldingen	0,837
4. Gemiddeld inkomen	0,794

items die ook door Kesteloot en Meys (2008) gehanteerd worden om een profiel van de buurten op te stellen.

Als indicatoren van de socio-economische status van een buurt hanteren we dan de verklarende variabelen het 'percentage eigenaars', de 'bevolkingsdichtheid 2008' en 'kansarmoede' waarvan we verwachten dat indicatoren van een lage socio-economische status (laag percentage eigenaars, hoge bevolkingsdichtheid en hogere mate van kansarmoede) leiden tot sterkere onveiligheidsgevoelens..

Uit de analyses blijkt dat enkel de schaalvariabele 'kansarmoede' een significant effect heeft (Beta: 0,594): inwoners van buurten met meer kansarmoede voelen zich weldegelijk onveiliger. Hieruit besluiten we dat we de twaalfde hypothese kunnen bevestigen.

Om het effect van etnische heterogeniteit op onveiligheidsgevoelens bij Deurnenaars te bestuderen, maken we gebruik van de variabele 'evolutie van het aandeel allochtonen 2006-2008', die uitdrukking geeft aan de evolutie, veelal stijging, van het aandeel allochtonen per buurt. We vinden echter geen significant effect voor deze variabele. De dertiende hypothese wordt niet bevestigd.

Uit de multivariate analyses op individueel niveau leerden we al dat de verklarende variabele leeftijd een grote verklaringskracht heeft., waarbij ouderen zich manifest onveiliger voelen dan jongeren. Om die reden argumenteren we dat naarmate de proportie ouderen in een buurt hoger is, die buurt gekenmerkt zal worden door sterkere onveiligheidsgevoelens. Uit tabel 18 blijkt echter dat de variabele 'proportie ouder dan 60 jaar' geen significant effect heeft op onveiligheidsgevoelens in Deurne. We kunnen de veertiende hypothese dan ook niet bevestigen.

Als derde component van de sociale integratietheorie voegen we de variabele 'buurtinitiatieven' toe, die we hanteren als een proxy voor sociale cohesie. Volgend uit de onderzoeksliteratuur (o.a. Ross en Yang 2000; Kanan en Pruitt 2002; Maas-de Waal en Wittebrood 2002) waarin men stelt dat sociale cohesie een negatief effect heeft op onveiligheidsgevoelens argumenteren we dat het aantal buurtinitiatieven een negatief effect heeft op onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaars: meer buurtinitiatieven leiden tot minder onveiligheidsgevoelens. Uit tabel 18 blijkt dat de variabele buurtinitiatieven inderdaad een negatief significant effect haalt (Beta: -0,421). We kunnen de vijftiende hypothese dan ook bevestigen.

Op de Deurnse kaart waarop we onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaars projecteerden, viel er een verschil op tussen de meer oostelijke en westelijke Deurnse buurten. In de oostelijke buurten vonden we sterkere onveiligheidsgevoelens dan in de westelijke buurten. Om dit te toetsen, onder controle van de overige verklarende variabelen, deelden we de Deurnse buurten op in twee groepen

(oost en west) en voegden we ze toe aan deze analyse. Hierbij merken we dat deze variabele een positief significant effect heeft: Deurnenaars in de westelijke buurten hebben sterkere onveiligheidsgevoelens (Beta: 0,504). We kunnen de zestiende hypothese dus bevestigen.

Tabel 18: Multivariate regressie op buurtniveau

Model	B	Std. Fout	Beta
(Constant)	-,714	,331	
Bevolkingsdichtheid (2008)	-,211	,185	-,211
Percentage eigenaars	,164	,182	,164
<i>Kansarmoede</i>	,594	,281	,594**
Evolutie Allochtonen (2006-2008)	-,201	,179	-,201
Buurtinitiatieven	-,185	,193	-,185
Proportie ouder dan 60 jaar	,361	,258	,361
<i>Oost – West sectoren</i>	1,110	,456	,542**

Afhankelijke variabele: Factorscore Subjectief Onveiligheidsgevoel

* p<0,10 **p<0,05 ***p<0,01

R² model fear of crime: 0,33

N: 28

5. Besluit

Tijdens de eerste verkennende survey-analyses in verband met onveiligheidsgevoelens viel ons al snel op dat we, net zoals bij de voedingsbodem ethnocentrisme, Deurne eerder kunnen onderverdelen volgens een Oost-West as, dan volgens de traditionele Noord-Zuid as. Om meer inzicht te verwerven in onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaars hebben we allereerst verklaringen voor onveiligheidsgevoelens gezocht in de bestaande onderzoeksliteratuur en vervolgens hebben we deze verklaringen empirisch getoetst aan de hand van de surveygegevens.

Na deze theoretische studie hebben we de theorieën empirisch getoetst door gebruik te maken van de statistische techniek 'one-level' multivariate regressies, wat ons toelaat om het zuivere effect van elke onafhankelijke variabele op de afhankelijke variabele te schatten. De resultaten van deze analyse geven we weer in de onderstaande overzichtstabel waarin we de hypothesen en hun respectievelijke theoretische verklaringen oplijsten. Wat betekent dit nu voor Deurne en haar buurten?

- Gegeven het feit dat de *intra class correlation* met betrekking tot onveiligheidsgevoelens zo laag is, is onze voornaamste conclusie dat er weinig of geen substantiële verschillen bestaan tussen de Deurnse buurten wat onveiligheidsgevoelens van de buurtbewoners betreft. Hoewel we significante resultaten vinden voor de buurtvariabelen 'kansarmoede' en 'oost-west' in het regressiemodel, betekent dit dat we de verklaring voor onveiligheidsgevoelens van de Deurnenaars voornamelijk moeten zoeken in de individuele kenmerken van deze Deurnenaars. Dit is echter een voorlopige conclusie aangezien we (nog) niet beschikken over objectieve buurtgegevens rond ondermeer hangjongeren, vandalisme, graffiti en diefstal in huis.
- In de analyses vinden we zowel bevestiging voor het rationalistisch kernmodel als voor de symbolische aanvulling ervan. Zo zien we enerzijds dat vroeger slachtofferschap leidt tot sterkere onveiligheidsgevoelens en ook de kwetsbare socio-economische groepen voelen zich manifest onveiliger. Anderzijds wijzen de analyses ook uit dat de projectie van bredere gevoelens, zoals ethnocentrisme en het toekomstbeeld, op de criminaliteit, een positief effect heeft op onveiligheidsgevoelens.

	Hypothese	Theorie	Bevestigd?
Individueel	<i>Als een Deurnenaar slachtoffer is geweest van een misdaad, zal hij/zij zich onveiliger voelen.</i>	Rationalistisch	Bevestigd
	<i>Vrouwen hebben sterkere onveiligheidsgevoelens dan mannen.</i>	Kwetsbaarheidstheorie	Bevestigd
	<i>Ouderen hebben sterkere onveiligheidsgevoelens.</i>	Kwetsbaarheidstheorie	Bevestigd
	<i>Allochtonen hebben sterkere onveiligheidsgevoelens dan autochtonen.</i>	Kwetsbaarheidstheorie	Niet bevestigd
	<i>Deurnenaars die zich in een socio-economisch zwakkere positie bevinden, hebben sterkere onveiligheidsgevoelens.</i>	Kwetsbaarheidstheorie	Niet bevestigd
	<i>Naarmate een Deurnenaar zich meer betrokken voelt bij zijn/haar buurt, zal hij/zij zich minder onveilig voelen</i>	Symbolisch	Niet bevestigd
	<i>Naarmate een Deurnenaar meer contact heeft met zijn/haar burens, zal hij/zij zich minder onveilig voelen.</i>	Symbolisch	Niet bevestigd
	<i>Naarmate een Deurnenaar meer ethocentrisch is, zal hij/zij sterkere onveiligheidsgevoelens hebben</i>	Symbolisch	Bevestigd
	<i>Naarmate een Deurnenaar de toekomst negatiever inschat, zal hij/zij zich onveiliger voelen. Deze hypothese toetsen we aan de hand van de variabele 'toekomstbeeld'</i>	Symbolisch	Bevestigd
Buurt	<i>Naarmate de buurt een sociaaleconomisch zwakker profiel heeft, zal zij gekenmerkt worden door sterkere onveiligheidsgevoelens.</i>	Rationalistisch	Bevestigd
	<i>Naarmate er een hogere mate van etnische heterogeniteit bestaat in een buurt, zullen de buurtbewoners sterkere onveiligheidsgevoelens hebben.</i>	Rationalistisch	Niet bevestigd
	<i>Een buurt gekenmerkt door een oudere populatie, zal gekenmerkt worden door sterkere onveiligheidsgevoelens.</i>	Rationalistisch	Niet bevestigd
	<i>Een hogere mate van buurtinitiatieven, zorgt voor minder sterke onveiligheidsgevoelens bij de buurtbewoners.</i>	Symbolisch	Niet bevestigd
	<i>In oostelijke buurten heersen er sterkere onveiligheidsgevoelens dan in westelijke buurten.</i>	/	Bevestigd

Bibliografie

- ADAMS, R. E. en SERPE, R. T. (2000), 'Social Integration, Fear of Crime, and Life Satisfaction' in *Sociological Perspectives*, 43(4), 605-629.
- BEAULIEU, M., DUBE, M.; BERGERON, C. en COUSINEAU, M.-M. (2007), 'Are elderly men worried about crime?' in *Journal of aging studies*, 336-346
- CARCACH, C., FRAMPTON, P., THOMAS, K. et al. (1995), 'Explaining Fear of Crime in Queensland' in *Journal of Quantitative Criminology*, 11(3), 271-287.
- CHANDOLA, T. (2001), 'The fear of crime and area differences in health' in *Health and Place*, 7, 105-116.
- CHANDOLA, T. (2001), 'The fear of crime and area differences in health' in *Health and Place*, 7, 105-116.
- CHIRICOS, T., HOGAN, M. en GERTZ, M. (1997), 'Racial composition of neighborhood and fear of crime' in *Criminology*, 35(1), 107-132.
- COVINGTON, J. en TAYLOR, R. B. (1991), 'Fear of Crime in Urban Residential Neighborhoods: Implications of Between- and Within-Neighborhood Sources for Current Models' in *Sociological Quarterly*, 32(2), 231-249.
- CRANK, J.P., GIACOMAZZI, A., en HECK, C. (2003), 'Fear of crime in a nonurban setting' in *Journal of criminal justice*, 249-263.
- DE GROOF, S. (2006), 'Het (on)grijpbare onveiligheidsgevoel. Een exploratie van de structuur binnen het onveiligheidsconcept van mannen en vrouwen' in *Tijdschrift voor criminologie*, 19-34.
- ELCHARDUS, M. en SMITS, W. (2002), *Anatomie en oorzaken van het wantrouwen*, Brussel: VUB Press.
- ELCHARDUS, M. en SMITS, W. (2003), 'Bedreigd, kwetsbaar en hulpeloos: onveiligheidsgevoel in Vlaanderen, 1998-2002. M. v. d. V. Gemeenschap. *Vlaanderen Gepeild!* Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap', Administratie Planning en Statistiek: 99-136.
- ELCHADUS, M., DE GROOF, S. en SMITS, W. (2003), *Onveiligheidsgevoelens – een literatuurstudie*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- EVANS, F. en FLETCHER, M. (2000), 'Fear of crime: testing alternative hypotheses' in *Applied geography*, 395-411.
- FERGUSON, K.M. en MINDEL, C.H. (2007), 'Modeling fear of crime in Dallas Neighborhoods: a test of social capital theory' in *Crime and delinquency*, 322-349.
- FERRARO, K. F. (1995), *Fear of crime. Interpreting victimization risk*. Albany, State University of New York, 179.

- FERRARO, K. F. en LAGRANGE, R. (1987), 'The measurement of fear of crime' in *Sociological inquiry* 57: 70-101.
- FERRARO, K.F. (1996), 'Women's fear of victimization: shadow of sexual assault?' in *Social forces*, 667-690.
- FORREST, R. EN KEARNS, A. (2001), 'Social cohesion, social capital and the neighbourhood' in *Urban Studies*, 38, 2125.
- GAINEY, R. R. en SEYFRIT, C. L. (2001), 'Fear of crime among rural youth: testing the generality of urban models to rural areas' in *Sociological focus*, 34(3), 269-286.
- HAJNAL, I., PICKERY, J. en BILLIET, J. (2000), '*Multilevelanalyse op de gegevens van de veiligheidsmonitor*'. Leuven, Afdeling voor dataverzameling en analyse, Departement Sociologie, K.U.Leuven.
- HALE, C. (1996), 'Fear of Crime: A Review of the Literature' in *International Review of Victimology*, 4, 79-150.
- HOLLANDER, J. A. (2001), 'Vulnerability and Dangerousness: The Construction of Gender through Conversation about Violence' in *Gender and Society*, 15(1), 83-109.
- HOX, J. (2002), '*Multilevel analysis: techniques and applications*'. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- HUYSE, L. (1997), '*Van vertrouwenscrisis tot bewust burgerschap*', Koning Boudewijnstichting.
- JACKSON, J. (2005) 'Validating new measures of the fear of crime' in *International journal social research methodology*, 297-315.
- KANAN, J. W. en PRUITT, M. V. (2002), 'Modeling fear of crime and perceived victimization risk: the (in)significance of neighborhood integration' in *Sociological inquiry*, 72(4), 527-548.
- KELLY, L. (1996), 'It's everywhere: sexual violence as a continuum'. S. Jackson en S. Scott. *Feminism & sexuality: a reader*. Edinburgh, Edinburgh University Press: 191-206.
- KESTELOOT, C. en MEYS, S. (2008), '*Een atlas van achtergestelde buurten in Vlaanderen en Brussel*', Sociale en Economische Geografie, KULeuven & Vlaamse interprovinciale werkgroep Sociale Planning, 158.
- KILLIAS, M. (1990), 'Vulnerability: towards a better understanding of a key variable in the genesis of fear of crime' in *Violence and Victims*, 5, 97-108.
- KURY, H., OBERGFELL-FUCHS, J. en FERDINAND, T. (2001), 'Aging and the Fear of Crime: Recent Results from East and West Germany' in *International Review of Victimology* 8(1): 75-112.
- LANE, J. en MEEKER, J. W. (2000), 'Subcultural diversity and the fear of crime and gangs' in *Crime and delinquency*, 46(4), 497-521.

LISKA, A. E., LAWRENCE, J. J. en SANCHIRICO, A. (1982), 'Fear of crime as a social fact' in *Social forces*, 60, 760-770.

MAAS-DE WAAL, C. en WITTEBROOD, K. (2002), 'Sociale cohesie, fysieke buurtkenmerken en onveiligheid in de grote(re) steden'. J. de Hart. *Zekere banden. Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau: 279-316.

MAY, D. C. (2001), 'The effect of fear of sexual victimization on adolescent fear of crime' in *Sociological Spectrum*, 21, 141-174.

MCCOY, H. V., WOOLDREDGE, J. D., CULLEN, F. T. et al. (1996), 'Lifestyles of the old and not so fearful: life situation and older persons' fear of crime' in *Journal of Criminal Justice*, 24(3), 191-205.

MESCH, G. S. (2000), 'Perceptions of risk, lifestyle activities, and fear of crime' in *Deviant Behavior*, 21, 47-62.

MICEL, R., ROCCATO, M. en ROSATO, R. (2004), 'Fear of crime in Italy: spread and determinants' in *Environment and Behaviour*, 776-789.

PAIN, R. (2001), 'Gender, Race, Age and Fear in the City' in *Urban Studies* 38(5-6): 899-913.

PANTAZIS, C. (2000), 'Fear of crime', vulnerability and poverty. Evidence from the British crime survey' in *British journal of criminology*, 40(3), 414-436.

PLEYSIER, S., VERVAEKE, G. en GOETHALS, J. (2001), 'Veiligheid: enkele theoretische en (macro)sociologische beschouwingen'. L. Walgrave. *Veiligheid, een illusie? Theorie, onderzoek en praktijk*. Brussel, Uitgeverij Politeia nv: 15-34.

PUTNAM, R. (2000), '*Bowling Alone: the collapse and revival of American community*'. New York: Simon & Schuster.

PUTNAM, R. (2007), 'E Pluribus Unum: diversity and community in the twenty-first century. The 2006 Johan Skytte Prize Literature' in *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137-174.

QUILLIAN, L. en PAGER, D. (2001), 'Black Neighbors, Higher Crime? The Role of Racial Stereotypes in Evaluations of Neighborhood Crime' in *American Journal of Sociology*, 107(3), 717-767.

RENAUER, B.C. (2007), 'Reducing fear of crime: citizen, police or government responsibility' in *Police quarterly*, 41-62.

ROSS, C. E. en YANG, S. J. (2000), 'Neighborhood Disorder, Fear, and Mistrust: The Buffering Role of Social Ties with Neighbors' in *American Journal of Community Psychology*, 28(4), 401-420.

ROUNTREE, P. W. (1998), 'A reexamination of the crime-fear linkage' in *Journal of research in crime and delinquency*, 35(3), 341-372.

SCHAFER, J.A., HUEBNER, B.M. en BYNUM, T.S. (2006), 'Fear of crime and criminal victimization: gender-based contrasts' in *Journal of criminal justice*, 285-301.

SCHUYT, K. (1997), 'Sociale cohesie en sociaal beleid'. Amsterdam, De Balie

SCOTT, H. (2003), 'Stranger danger: explaining women's fear of crime' in *Western Criminology Review* 4(3), 203-214.

SHAW, C. R. en MCKAY, H. D. (1942/1969), '*Juvenile delinquency and urban areas*'. Chicago, University of Chicago Press.

SPARKS, R., GIRLING, E. en LOADER, I. (2001), 'Fear and Everyday Urban Lives' in *Urban Studies* 38(5-6), 885-898.

SUTTON, R.M. en Farral, S. (2005), 'Gender, socially desirable responding and the fear of crime. Are women really more anxious about crime?' in *The British journal of criminology*, 212-224.

THIJSSSEN, P. (1999), '*Een nieuwe toekomst voor het concept "politieke aliënering"? Zoektocht naar een empirisch en theoretisch vruchtbare conceptualisering*'. Antwerpen: UIA, Faculteit Politieke en Sociale wetenschappen.

TULLOCH, M. (2000), 'The Meaning of Age Differences in the Fear of Crime: Combining Quantitative and Qualitative Approaches' in *British journal of criminology*, 40(3), 451-467.

VAN WILSEM, J.A. (2003), '*Crime and context: The impact of individual, neighbourhood, city and country characteristics on victimization*'. Proefschrift. Katholieke Universiteit Nijmegen.

WARR, M. en ELLISON, C. G. (2000), 'Rethinking social reactions to crime: personal and altruistic fear in family households' in *American Journal of Sociology*, 106(3), 551-578.

WILL, J. A. en MCGRATH, J. H. (1995), 'Crime, neighborhood perceptions, and the underclass: the relationship between fear of crime and class position' in *Journal of Criminal Justice*, 23(2), 163-176.

WILSON, J.Q. en KELLING, G. (1982), 'Broken windows' in *Atlantic Monthly*, 29-38.

WITTEBROOD, K. (2000), 'Buurten en geweldscriminaliteit: een multilevelanalyse' in *Mens en Maatschappij*, 75(2), 92-102.

ZANI, B., CICOGNANI, E. en ALBANESI, C. (2001), 'Adolescents' Sense of community and Feeling of Unsafety in the Urban Environment' in *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 11(6), 475-489.